

บทที่ 2

สภาพการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ ในช่วง พ.ศ.2500 - 2506

2.1 สภาพการเมืองการปกครอง

เดิมช่วงก่อนปี พ.ศ.2500 การปกครองเป็นแบบสภาเดี่ยวโดยสภาผู้แทนราษฎร มีสมาชิก 2 ประเภท สมาชิกประเภทแรกมาจากการเลือกตั้งและสมาชิกประเภท 2 มาจากการแต่งตั้ง โดยกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 2 ประเภท มีจำนวนเท่ากัน¹ โดยมีจอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอยู่ มีสองทหารเสือที่คอยค้ำบัลลังก์อยู่ คือพลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นแม่ทัพภาคที่ 1 และหลังปราบปรามกบฏแมนฮัตตันได้สำเร็จได้รับผลตอบแทนคือได้ตำแหน่งสมาชิกสภาประเภท 2 และยังได้ตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย และได้เลื่อนขึ้นเป็นพลเอกในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ถัดมาอีกปีได้รับพระราชทานยศเป็นจอมพลอีกท่านคือ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยและอธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งพยายามสร้างประเทศไทยให้เป็นรัฐตำรวจ โดยสร้างอศวินตั้งแต่แหวนเพชรลงมาถึงแหวนทอง เพื่อเป็นบำเหน็จรางวัลให้แก่ตำรวจผู้กล้าและจงรักภักดีต่อเขา จอมพล ป.พิบูลสงครามได้ครองอำนาจนายกรัฐมนตรีเป็นระยะเวลายาวนาน เพราะอาศัยการสนับสนุนจากกองทัพบกและกรมตำรวจโดยที่ตนเองไม่เคยลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแม้แต่ครั้งเดียว จอมพล ป.พิบูลสงครามมีนโยบายชี้เสือสองตัวสร้างความระแวงให้สองเสือกัดกันเองเพื่อตนจะได้ปกครองอย่างสะดวก

เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2498 หลังจอมพล ป.พิบูลสงครามไปเยือนต่างประเทศทั้ง

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2495, มาตรา 45, 115, 116

เอเชีย อเมริกา และยุโรปนานถึงเดือนเศษ ผลของการเยือนต่างประเทศทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามจากว่างทางการเมืองมากขึ้น ได้ประกาศให้มีกฎหมายพรรคการเมืองขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ได้ลดอายุผู้มีสิทธิเลือกตั้งจาก 35 ปี เหลือ 20 ปี และให้มีการเปิดพutschต์ปาร์กในที่สาธารณะ ประชาชนและนักการเมืองมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น เมื่อประชาธิปไตยเริ่มผลิบาน มีการเปิดพutschต์ปาร์กโจมตีกระทรวงศึกษาธิการที่เปลี่ยนตำราเรียนจากเก่าไปสู่แบบเบสิก ในวันที่ 5 สิงหาคม 2498 นักเข้าได้ขยายประเด็นไปสู่การเมือง เรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับเฉพาะกาล และ ส.ส. ประเภทสองเสีย มีประชาชนมาร่วมเดินขบวนเป็นหมื่นคน เดินขบวนไปยังอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ตำรวจเข้าสกัดกั้นมีการใช้กระบองไฟฟ้าและชกพาดท้าวร้ายประชาชนเพื่อสลายกลุ่มพลั้ง รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีคำสั่งการครั้งนี้ว่าการเดินขบวนเกินขอบเขตและผิดพระราชบัญญัติจราจร ขอให้กลุ่มเดินขบวนยับยั้งความคิดนั้นเสีย ขบวนการพutschต์ปาร์กหยุดเดินขบวนแต่ยังคงเปิดเวทีกล่าวโจมตีรัฐบาลที่ท้องสนามหลวงต่อไป

พลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นอกจากจะคุมกองทัพแล้วยังเป็นประธานกรรมการบริหารรัฐวิสาหกิจอีกหลายแห่ง รวมถึงกองสลากกินแบ่งรัฐบาลด้วย ความแตกแยกระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกกระตุ้นให้แตกแยกหนักขึ้น เมื่อกำลังหมุนวงล้อออกสลากอยู่ที่สวนลุมพินีนั้น หลวงพรหมโยธีก็สั่งให้เจ้าหน้าที่เทศบาล(กรุงเทพมหานครในปัจจุบัน) ไปจับใส่ให้กองสลากไปลุ้นตัวเลขกันที่อื่น เมื่อพลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทราบจึงโกรธมากและสั่งให้ผู้บังคับกองพันสารวัตรของมณฑล 1 นำกำลังไปล้อมที่กองสลากและแจ้งให้เทศบาลมหานครกรุงเทพฯ ว่า "ตั้งแต่นี้เป็นต้นไป ทางกองทัพ 1 จะถือว่าสวนลุมพินีเป็นเขตทหารอย่างเด็ดขาด ใครจะเข้ามายุ่งเกี่ยวในเขตทหารมิได้"² รายงานฉบับนี้ส่งถึงจอมพล ป. พิบูลสงคราม เขาจึงรู้ว่าพลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่สนับสนุนเขาอีกต่อไปแล้ว เขาจึงส่งคณะกรรมการเข้าควบคุมกองสลาก

² เพลิง ภูผา. จอมพลผู้พลิกแผ่นดิน. พิมพ์ครั้งแรก, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพลิน, 2538, หน้า 54

เพิ่มจิ้นอีก 1 คน พลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงประกาศในที่ประชุมกองสลากว่าตนขอเลิกการอารักขาจอมพล ป.พิบูลสงคราม การกระทำอะไรก็ตามแต่ของนายกรัฐมนตรี กองทัพบกไม่เกี่ยวข้องและห้ามกรรมการที่เข้ามาใหม่เข้ากองสลาก ภาพที่เกิดขึ้นทำให้ชั่วคราวเมืองแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่าย "สี่เสาเทเวศน์" ประกอบด้วย พลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พลโทถนอม กิตติขจร พลตรีประภาส จารุเสถียร พลตรีประเสริฐ รุจิระวงศ์ พลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ซึ่งถอนตัวไม่หนุนจอมพล ป.พิบูลสงคราม อีกฝ่ายหนึ่งคือ "ขอยราชครู" ได้แก่ จอมพลผิน ชุณหะวัณ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ พลตรีประมาธ อติเรกสาร พลตรีศิริ สิริโยธิน และ พล.จัตวาชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งเป็นฝ่ายที่สนับสนุนจอมพล ป.พิบูลสงคราม เมื่อผลประโยชน์ทางการเมืองขัดกัน พลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เตรียมสร้างอาณาจักรของตนเพื่อเข้าสู่อำนาจ ขณะนั้นเขาครองตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกได้มอบอำนาจให้ พลโทถนอม กิตติขจร เป็นผู้บัญชาการกองพลที่ 1 และร่วมมือทางการเมืองแบบลับ ๆ กับ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ และนายสงวน จันทรสาขา ซึ่งเป็นน้องชายร่วมมารดาของ พลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จัดตั้งพรรคการเมืองชื่อสหภูมิ

การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 เป็นการเลือกตั้งครั้งที่ 9 ครั้งนั้นต้องมี ส.ส. 160 คน มีจิ้นเนื่องจากสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทหนึ่งซึ่งราษฎรได้เลือกตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2499 ถึงคราวออกตามวาระ ลักษณะการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งโดยตรง ด้วยวิธีรวมเขต ถือเกณฑ์จำนวนราษฎร 1.5 แสนคนต่อผู้แทน 1 คน³ เป็นการเลือกตั้งที่ตึกคัก เพราะจอมพล ป.พิบูลสงคราม มีนโยบายให้รัฐมนตรีของตนเองสมัครรับเลือกตั้งในนามของ "พรรคเสรีมนังคศิลา" โดยใช้บ้านมังคศิลาเป็นที่ทำการพรรคโดยมีจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นหัวหน้าพรรคและลงสมัครรับเลือกตั้งด้วย ซึ่งเดิมไม่เคยลงสมัครเลย พลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศพิบูลพาณิชย์

³ ชัยอนันต์ สมุทรวาณิช และเศรษฐพร กุศรีพิทักษ์. สัตว์การเมือง. พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2514, หน้า 140

เป็นรองหัวหน้าพรรค และมีพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นเลขาธิการพรรค แต่จริง ๆ แล้ว ผู้กุมอำนาจในพรรคคือ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ พรรคฝ่ายค้านในช่วงนั้น คือพรรคประชาธิปไตยซึ่ง เป็นพรรคคู่แข่งที่สำคัญ นายเดียนายควง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรค เป็นผู้ทำให้ออมพล-บ.พิบูลสงคราม มาลงสมัครรับเลือกตั้งในจังหวัดพระนคร ซึ่งเดิมจอมพล บ.พิบูลย์สงครามจะลงสมัครที่จังหวัดนครนายกเพื่อชื่อ "นายก" เป็นมงคลดี พรรคประชาธิปไตยได้เปิดบงจวมติรัฐบาล จอมพล บ.พิบูลสงครามในขณะนั้น เรื่องคอร์รัปชันในคณะรัฐบาล ข้าราชการมีอำนาจเหนือประชาชน ตำรวจในยุคพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ทำการคุกคามประชาชนอย่างรุนแรง ซึ่งการหาเสียง อย่างนี้เป็นที่ถูใจของประชาชน พรรคเสรีนิยมจึงคิดได้แก้มส์ฝ่ายค้านด้วยการรับสมาชิกจาก พรรคต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงเข้ามาใหม่เพื่อหวังจัดตั้งรัฐบาลอีกครั้งเมื่อสภามติอายุลง การใช้นโยบายเช่นนี้ทำให้สมาชิกผู้ก่อตั้งพรรคเสรีนิยมคงคิดไม่พ้อใจเกิดความแตกแยกในพรรคอย่างหนัก ความขัดแย้งระหว่างพลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ มีเป็นประจํา เพราะทั้งสองคนมีหนังสือพิมพ์เป็นกระบอกเสียงอยู่ในมือ โดยพลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีหนังสือพิมพ์ "สารเสรี" ส่วน พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ มีหนังสือพิมพ์ "เผ่าไทย" ต่างฝ่ายต่างลงข่าว สาดโคลนกันทุกวัน

การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 มีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 9,859,039 คน มีผู้มาใช้สิทธิ 5,668,566 คน คิดเป็น 57.50 เปอร์เซ็นต์ จังหวัดสุพรรณบุรีมีผู้มาใช้สิทธิน้อยที่สุด 42.06 เปอร์เซ็นต์ จังหวัดสระบุรีมีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด คือ 93.30 เปอร์เซ็นต์ การเลือกตั้งครั้งนี้ เป็นไปอย่างไม่เรียบร้อยและไม่บริสุทธิ์ มีการใช้กลอุบายให้สินจ้างเพื่อประชาชน เลือกพรรคพวกของตนเองมากมาย ทั้งล่อลวง ฟ้าไฟ เวียนเทียน และบักตราพรรคเสรีนิยมคงคิด มีรูปหัวไก่สีแดงเป็นเครื่องหมายที่กระเป่ามองเห็นได้ชัด เมื่อกรรมการเห็นก็ได้รับบัตรลงคะแนนทันทีโดยไม่ต้องตรวจสอบรายชื่อ ถูกจับได้หลายคนนับเป็นการเลือกตั้งที่สกปรกที่สุดในประเทศไทย หน่วยเลือกตั้งบางหน่วยในจังหวัดพระนครนับคะแนน 2 วัน 2 คืน ยังไม่เสร็จ⁴ เป็นเหตุให้

⁴ ชีวประวัติ นายกรัฐมนตรีไทย (2475-2532) กรุงเทพฯ : มติชน, หน้า 369

นายชวล วนะภูติ ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้นยื่นใบลาออกเพราะไม่สามารถควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยได้⁵

ผลการเลือกตั้งพรรคเสรีมนังคศิลาได้ 76 คน จากจำนวน ส.ส.ทั้งหมดที่มีสิทธิในสภา 160 คน พรรคประชาธิปัตย์ได้ 30 คน พรรคเสรีประชาธิปไตยได้ 11 คน พรรคธรรมาธิปไตยได้ 9 คน พรรคเศรษฐกิจได้ 9 คน พรรคชาตินิยมได้ 3 คน พรรคขบวนการไฮด์ปาร์ก และพรรคอิสระ 2 คน ไม่สังกัดพรรค 8 คน เมื่อพรรคเสรีมนังคศิลาได้เสียงข้างมากในสภา และจัดตั้งรัฐบาลอยู่นั้น ประชาชนทั่วทุกวงการประนามการเลือกตั้งครั้งนี้ให้ถือว่าเป็นระบอบปฏิวัติจอมพล ป.พิบูลสงคราม กับพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยให้รับผิดชอบและลาออก มีการชุมนุมอภิปรายและเดินขบวนโจมตีรัฐบาลหนักขึ้นในที่สุด รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามประกาศภาวะฉุกเฉินเมื่อ 2 มีนาคม 2500 ห้ามชุมนุมในที่สาธารณะ ห้ามพิมพ์โฆษณาด้วยข้อความอันเกี่ยวกับการเมือง ส่งกำลังทหาร ตำรวจติดอาวุธออกตรึงตามจุดสำคัญ วิกฤตการณ์ทางการเมืองยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น โดยนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทำหนังสือร้องเรียนให้ ส.ส.ลาออก เพื่อแสดงมารยาททางการเมือง นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยประท้วงด้วยการชักธงลงครึ่งเสา วิทยาลัยต่อการเลือกตั้งสกปรกและวางพวงหรีดเพื่อไว้อาลัยว่า ประชาธิปไตยได้ตายจากเมืองไทยไปแล้ว แล้วทั้งสองมหาวิทยาลัยและประชาชนก็ลุกฮือบุกเข้าสู่อำเภอวิเศษของเมืองไทยไปแล้ว แล้วทั้งสองมหาวิทยาลัยและประชาชนก็ลุกฮือบุกเข้าสู่อำเภอวิเศษของเมืองไทยไปแล้ว แล้วทั้งสองมหาวิทยาลัยและประชาชนก็ลุกฮือบุกเข้าสู่อำเภอวิเศษของเมืองไทยไปแล้ว แล้วทั้งสองมหาวิทยาลัยและประชาชนก็ลุกฮือบุกเข้าสู่อำเภอวิเศษของเมืองไทยไปแล้ว

ต่อมาจึงได้ประกาศยกเลิกภาวะฉุกเฉิน เปิดโอกาสให้ประชาชนชุมนุมทางการเมืองตามปกติ เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2500 สถานการณ์การเมืองดีขึ้น วิกฤตการณ์ทางการเมืองครั้งนี้

5 ชัยอนันต์ สมุทรวณิช และเศรษฐพร กุศรีพิทักษ์. สัตว์การเมือง, หน้า 141

สาเหตุใหญ่มาจากการเลือกตั้งเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2500 ต่อมาฐานะรัฐบาลจอมพล ป.พิบูล-สงครามสั่นคลอนเพราะ ส.ส.ในพรรคเสรีมนังคศิลาต่างช่วงชิงตำแหน่งทางการเมืองโดย ส.ส.ที่เข้ามาใหม่ได้ตำแหน่งรัฐมนตรี แต่ ส.ส.ที่ก่อตั้งพรรคมาด้วยกันไม่ได้รับตำแหน่งอะไรเลยพากันน้อยใจจับเท้าลาออกจากพรรคไปอยู่พรรค "สหภูมิ" ที่มีนายสุกิจ นิมมานเหมินท์ เป็นหัวหน้าพรรค นายสงวน จันทรสาขา เป็นเลขาธิการพรรค

เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2500 คณะรัฐมนตรีมีมติให้รัฐมนตรีทุกคนถอนตัวออกจากการค้าและอุตสาหกรรม หากใครไม่ทำตามต้องลาออกจากรัฐมนตรี เพื่อแก้ภาพพจน์ในสายตาของประชาชนที่รัฐมนตรีทำการค้าแล้วเอาเงินมาเป็นฐานการเมือง

วันที่ 20 สิงหาคม 2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ลาออกจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม โดยมี พลโทถนอม กิตติขจร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม พลโทประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย พลอากาศโทเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตร พลตรีศิริ สิริโยธิน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสหกรณ์ ลาออกตามไปด้วย

วันที่ 5 กันยายน 2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยื่นใบลาออกจากพรรคเสรีมนังคศิลา

วันที่ 13 กันยายน 2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คงเหลือแต่ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกสั่งระดมขุนพลต่าง ๆ เตรียมพร้อม พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ก็ระดมนายตำรวจอัศวินพร้อมที่วังปารุสกวัน

วันที่ 14 - 15 กันยายน 2500 คณะนายทหารกองทัพบกมีหนังสือบังคับให้รัฐบาลลาออก แต่จอมพล ป.พิบูลสงครามซื้อเวลาเลื่อนการให้คำตอบออกไป

วันที่ 16 กันยายน 2500 ที่หอประชุมกองทัพบกเป็นที่ตั้งกองบัญชาการของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตั้งรั้วปืนกลตลอดถนนอุทงนอก พอถึงเวลา 22.00 น. ได้ส่งกำลังทุกหน่วยเข้ายึดครองอำนาจรัฐบาลทันที พอถึง 23.00 น. คณะรัฐประหารซึ่งนำโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ยึดอำนาจสถานที่ราชการต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานครได้อย่างสิ้นเชิง

ฝ่ายทหารได้ออกแถลงการณ์แสดงเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ในการยึดอำนาจครั้งนี้ไว้ "บัดนี้ บ้านเมืองอยู่ในสถานการณ์อันแสนจะยุ่งยากและมีแต่จะทำให้ความทุกข์ลำบากมาสู่ประชาชน

ชาวไทยทัพบทวิขึ้นทุกวัน ฉะนั้น คณะทหารจึงเห็นเป็นภาวะอันสุดแสนที่จะดำเนินการโดยวิธีสงบ เพื่อแก้ไขสถานการณ์ได้ต่อไป จึงจำเป็นต้องส่งกำลังเข้ายึดพระนครและตำบลสำคัญต่าง ๆ ไว้ โดยสิ้นเชิง"⁶

เมื่อยึดอำนาจไว้โดยเด็ดขาดแล้วก็ออกแถลงการณ์ชี้แจงเหตุผลในการยึดอำนาจจากรัฐบาล และได้มีบันทึกไปถึงสถานทูตต่างประเทศทุกแห่งที่ประจำอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดอยู่ 8 ข้อ ด้วยกัน⁷

1. รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ไม่สามารถบริหารประเทศให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน จึงก่อให้เกิดการจลาจลประท้วงโดยหนังสือพิมพ์ และการชุมนุมสาธารณะ
2. รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ไม่สามารถบริหารประเทศตามแบบอย่างอันดี เช่น ยอมรับให้มีการลบลอบติดต่อกับพวกคอมมิวนิสต์จีน ยอมรับให้มีการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นธรรมและความประสงค์ของประชาชน
3. ด้วยเหตุผลนี้สมาชิกประเภท 2 ของสภา จึงมองเห็นความไม่สามารถของรัฐบาลโดยแจ่มชัด จึงได้เสนอให้รัฐบาลดำเนินการเปลี่ยนแปลง แต่รัฐบาลก็ไม่มีความไว้วางใจแนะนำเหล่านี้ กลับยังคงดำเนินนโยบายที่ยังความเสื่อมทรามยิ่งขึ้นแก่ประเทศชาติ
4. ดังนั้น สมาชิกประเภท 2 จึงได้ลาออกจากพรรคเสรีมนังคศิลา เพื่อให้รัฐบาลลาออกหรือขอมติไม่ไว้วางใจจากสภา อย่างไรก็ตาม รัฐบาลก็ไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ยังคงครองอำนาจและเข้าปิดสภา ซึ่งทำให้สถานการณ์ทรุดหนักและเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ
5. เนื่องจากเหตุผลดังกล่าวประชาชนจึงเตรียมชุมนุมครั้งใหญ่เป็นการประท้วงรัฐบาล ดังนั้นภายหลังที่ได้พิจารณาเป็นอย่างดีแล้ว กองทัพบกจึงเห็นว่ารัฐบาลไม่สามารถควบคุมสถานการณ์

⁶ "แถลงการณ์คณะปฏิวัติ ฉบับที่ 1". ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) 74 ตอนที่ 76 (16 กันยายน 2500) : 4.

⁷ สมบูรณ์ วรพงษ์. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. พระนคร : เกษมสัมพันธ์การพิมพ์, 2507 หน้า 77 - 80

ไว้ได้ และด้วยความจำเป็นที่ต้องรักษาความสงบเรียบร้อย จึงได้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร

6. นโยบายต่างประเทศของเจ้าหน้าที่ทหารผู้รับผิดชอบมีดังนี้

- พันธะกับนานาประเทศยังคงมีอยู่อย่างเดิม
- ยังยึดมั่นในหลักกฏบัตรสหประชาชาติ และเป็นภาคีของสนธิสัญญาซีโต้ต่อไป

7. บรรดาชาวต่างประเทศทั้งหมด ขอให้มั่นใจว่าผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารและทหาร
จะให้ความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเต็มที่

8. เจ้าหน้าที่ทหารผู้รับผิดชอบจะรีบกราบบังคมทูลในหลวง เพื่อทรงอนุญาตแต่งตั้ง
รัฐบาลใหม่ดำเนินการบริหารประเทศ

ต่อมาได้ประกาศว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2475 แก้ไขเพิ่มเติม
พ.ศ.2495 ให้คงบังคับใช้ต่อไปโดยมีเงื่อนไข ดังนี้⁸

(ก) ให้สมาชิกภาพแห่งสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 และประเภทที่ 2 สิ้นสุดลงใน
วันประกาศพระบรมราชโองการ⁹

(ข) ให้ดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 ภายใน 90 วัน
นับแต่วันประกาศพระบรมราชโองการ

(ค) จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 จาก
บุคคลซึ่งเห็นสมควร จำนวนไม่เกิน 123 นาย ในวันและภายหลังวันประกาศพระบรมราชโองการ

ในระหว่างที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 ยังไม่ได้เข้ารับหน้าที่ ให้สมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 ทำหน้าที่ไปพลางก่อน

⁸ ประกาศเรื่องการใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. ราชกิจจานุเบกษา
(ฉบับเพิ่มเติม) 74 ตอนที่ 78 (18 กันยายน 2500) : 2 - 3.

⁹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับนิติบัญญัติ) ปี พ.ศ.2500, หน้า 45

(ง) ก่อนที่จะมีการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีเข้าบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นหน้าที่ของ
ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร เป็นผู้ลงนามสนองพระบรมราชโองการ¹⁰

วันที่ 18 กันยายน 2500 ได้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ประเภทที่ 2 ขึ้น จำนวน 121 คน จากจำนวน 123 คน

การทํารัฐประหารโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน เมื่อ 16
กันยายน 2500 นี้ ยังคงรักษารัฐธรรมนูญ พ.ศ.2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2495 ไว้ ประชาชน
ต่างเห็นว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่ได้ทํารัฐประหารเพื่อตนเอง มิได้ล้มล้างรัฐธรรมนูญเพียงแต่
ให้รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลย์สงคราม ออกไป และ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ออกจากอธิบดี
กรมตำรวจเท่านั้น ประชาชนหรือนักการเมืองต่างพากันขึ้นขอพบจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

เมื่อแต่งตั้งสมาชิกสภาประเภทที่ 2 แล้ว จึงเรียกประชุมวิสามัญสภาผู้แทนราษฎรใน
วันที่ 20 กันยายน 2500 และสภามีมติให้เลือกนายพจน์ สารสิน เป็นนายกรัฐมนตรี 90 วัน
เพื่อจัดการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ซึ่งกำหนดให้เลือกตั้งในวันที่ 15 ธันวาคม 2500

การเลือกตั้งเมื่อ 15 ธันวาคม 2500 นี้เป็นการเลือกตั้งโดยตรง ด้วยวิธีการรวมเขต
ถือเกณฑ์ราษฎรแสนห้าหมื่นคนต่อผู้แทน 1 คน ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 9,911,118 คน มีผู้มาใช้สิทธิ
4,370,586 คน คิดเป็นร้อยละ 40.10 จังหวัด ระนองมีผู้มาใช้สิทธิมากที่สุด คิดเป็น 73.00
เปอร์เซ็นต์ และจังหวัดอุดรธานีมีผู้มาใช้สิทธิน้อยที่สุด คิดเป็น 29.92 เปอร์เซ็นต์¹¹ ผลการ
เลือกตั้งพรรคสหภูมิของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ 44 คน พรรคประชาธิปไตย 5 คน
พรรคเสรีมนังคศิลา 4 คน พรรคชาตินิยม 1 คน พรรคขบวนการไฮด์ปาร์ก 1 คน พรรคอิสระ

¹⁰ สยามรัฐ. (20 กันยายน 2500)

¹¹ ชัยอนันต์ สมุทรวณิช และเศรษฐพร กุศรีพิทักษ์. สัตว์การเมือง, หน้า 142

1 คน ไม่สังกัดพรรค 59 คน รวมทั้งสิ้น 160 คน¹² เมื่อไม่มีพรรคใดได้เสียงข้างมาก จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่ ชื่อ "พรรคชาติสังคม" เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2500 เพื่อเป็นฐานสนับสนุนตนและคณะทหาร โดยรวบรวม ส.ส.พรรคต่าง ๆ และ ไม่สังกัดพรรคได้จำนวนถึง 80 คน เมื่อรวมกับสมาชิกสภาประเภทสองที่เขาแต่งตั้งเข้าไปอีก 122 คน จึงเป็น 202 คน ก็สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มอบหมายให้ พลเรือโทอม กิตติขจร รองหัวหน้าพรรคชาติสังคมเป็นนายกรัฐมนตรี ในวันที่ 1 มกราคม 2501 หลังจากนั้นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เดินทางไปรักษาสุขภาพที่ประเทศสหรัฐอเมริกา

เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2501 ได้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีเป็นรัฐบาลถนอม 2 บ้านเมืองสงบชั่วคราว แล้ว ส.ส.พรรคชาติสังคมเริ่มเรียกร้องผลประโยชน์ส่วนตัว เมื่อผลประโยชน์ไม่ลงตัวก็ตีรวน เกือบทำให้กฎหมาย 3 ฉบับที่รัฐบาลเสนอสมัชชากลางสภา ยังเรียกร้องขอเงินพัฒนาจังหวัดคนละ 5 ล้านบาท ถ้าไม่ได้จะไม่ยกมือสนับสนุนงบประมาณแผ่นดินผ่านสภาฯ อันมีผลให้รัฐบาลต้องลาออก จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งป่วยอยู่ประเทศสหรัฐอเมริกาสั่งให้พลเอกถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีต่อรองยินยอมให้คนละ 3 ล้านบาท เรื่องจึงยุติ ช่วงเวลานั้นกรรมกรตามโรงงานต่าง ๆ เคลื่อนไหว พรรคฝ่ายค้านโจมตีรัฐบาล ชาวบ้านเอือมระอาพวกนักการเมืองที่แก่งแย่งชิงผลประโยชน์ มิได้แก้ไขปัญหาประเทศชาติและความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างแท้จริง สถานการณ์เข้าขั้นวิกฤติ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ บินกลับมาจากประเทศอังกฤษ เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2501 เพื่อเข้ามาแก้ไขสถานการณ์

เช้าวันที่ 20 ตุลาคม 2501 หอประชุมกองทัพบกเริ่มศึกคักเต็มไปด้วยนายทหารระดับผู้บังคับการกรมขึ้นไป ซึ่งอยู่ในชุดสนามพร้อมออกศึกตามคำสั่งลับของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และแจ้งให้ทุกคนทราบว่า "วันนี้เวลา 15.00 น. รัฐบาลพลเอกถนอม กิตติขจร จะเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พร้อมกับน้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมกราบบังคมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จากนั้น

12 ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. การเมืองระบบพหุนิยมรูปแบบเผด็จการ. กรุงเทพฯ :

กำลังทุกหน่วยจะเคลื่อนออกปฏิบัติการตามจุดต่าง ๆ หากใครในที่นี้ไม่เห็นด้วยโปรดบอกมา" ทุกคนในที่ประชุมนิ่งเงียบหมด "ขอให้ทุกคนฟังคำสั่งผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด คราวนี้เราจะทำงานเพื่อประเทศชาติอย่างจริงจังอีกครั้ง ขอให้ทุกคนโชคดี" เวลา 20.45 น. คณะปฏิวัติ โดยมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้าประกาศยึดอำนาจการบริหารประเทศโดยมีเหตุผลในการปฏิวัติ ดังนี้

"ขณะนี้ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้แทรกซึมและสร้างอิทธิพลเหนือจิตใจประชาชนชาวไทยทั่วไป โดยวิธีและแผนการที่ฉลาดลึกซึ้ง เพื่อทำลายสถาบันทุกอย่างของชาติให้สูญไป พวกตัวแทนของคอมมิวนิสต์ได้จัดขบวนการบริหารประเทศ ได้พยายามก่อให้เกิดความกินแหนงแคลงใจกันขึ้น และทำให้ต่างชาติไม่ไว้วางใจในชาติไทย เหตุการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้ ทำให้รัฐบาลไม่มีโอกาสที่จะจรรโลงประเทศชาติได้เต็มที่ เพราะต้องเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว

นอกจากนั้น ในขณะนี้ได้มีบุคคลชาวไทยบางคน บางพวก ที่เห็นแก่ตัว ได้แอบอิงใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือขัดขวางความก้าวหน้าทางการงาน และทำลายความสงบทำให้เกิดการแตกความสามัคคีในหมู่คณะคนไทยด้วยกัน เหล่านี้จะทำให้ประเทศชาติเสื่อมทรามและแตกสลายในที่สุด¹³

สำหรับเหตุการณ์ภายนอก เหตุร้ายอาจจะเกิดในประเทศใกล้เคียงกับประเทศไทย และเข้ามาทำลายประเทศไทยได้ง่าย เมื่อบ้านเมืองอยู่ในภาวะดังนี้ โดยเหตุนี้จึงได้มีการปฏิวัติเพื่อจัดระบบการปกครองประเทศเสียใหม่ ให้อยู่บนรากฐานของระบอบประชาธิปไตยอย่างมั่นคง และเหมาะสมกับความเป็นอยู่ของประเทศชาติและประชาชนชาวไทย"

คณะปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2502 ประกอบด้วย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติ พลเอกถนอม กิตติขจร รองหัวหน้าคณะปฏิวัติ พลเรือเอกหลวงชำนาญอรุณฤทธิ์ ผู้ช่วยหัวหน้าคณะ

13 ชนม์สวัสดิ์ ชมพูนุท (ม.ร.ม.). 4 ยุค 4 สมัยของการปฏิวัติ. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิทยาคาร, 2518), หน้า 277.

ปฎิวัติ พลตรีพงษ์ ภูมณกันต์ เลขานุการคณะปฎิวัติ พลเอกสุทธิ สุทธิสารธมกร ผู้อำนวยการฝ่ายทหาร พลเอกประภาส จารุเสถียร ผู้อำนวยการฝ่ายพลเรือน พลตรีภุชงค์ สีหะระรา กับคณะ 27 คน เป็นที่ปรึกษาฝ่ายวางแผน พระยาอรรณการีย์นิพนธ์กับคณะ 24 คน เป็นที่ปรึกษาฝ่ายเศรษฐกิจ

คณะปฎิวัติได้ประกาศยกเลิกกฎหมายตลอดจนสถานทางการเมือง¹⁴ คือ

(ก) ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2495

(ข) สถาปแทนราษฎรและสมาชิกภาพแห่งสภาผู้แทนราษฎร เป็นอันสิ้นสุดลงโดยการ

ยกเลิกใช้รัฐธรรมนูญตามข้อ (ก) การบริหารประเทศเป็นหน้าที่ของคณะปฎิวัติ

(ค) ประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วประเทศ ห้ามมั่วสุมกันในทางการเมืองตั้งแต่ 5 คน

ขึ้นไป¹⁵

(ง) ยกเลิกพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.2498 บรรดาพรรคการเมืองทั้งหลายที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ให้เป็นอันสิ้นสุดลงและจะจัดตั้งขึ้นมาใหม่มิได้ ตามประกาศคณะปฎิวัติฉบับที่ 8 ลงวันที่ 20 ตุลาคม 2501 และมาจัดตั้งขึ้นมาใหม่ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2511

(จ) ยกเลิกพระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ.2499 สหภาพแรงงานสิ้นสุดลง โดยให้กระทรวงมหาดไทยกำหนดเวลาทำงานให้ลูกจ้าง การใช้แรงงานหญิงและเด็ก การจ่ายค่าจ้าง การจัดทำมีสวัสดิการเพื่อสุขภาพอนามัยของลูกจ้างตามสมควร

(ฉ) ให้ยกเลิกการสุบผืนและเลิกจำหน่ายผืนทั่วพระราชอาณาจักร ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2502 เป็นต้นไป

และเพื่อที่จะให้การบริหารประเทศเกิดความสมบูรณ์เป็นผลดีแก่ประชาชนชาวไทย คณะปฎิวัติจึงได้ประกาศจุดมุ่งหมาย และแผนการระยะยาวขึ้น 7 ประการ ตามประกาศคณะปฎิวัติ

14 "ประกาศคณะปฎิวัติฉบับที่ 8 และฉบับที่ 3" (20 ตุลาคม 2501) รวมประกาศคณะปฎิวัติฉบับที่ 1 ถึงฉบับสุดท้าย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์นิติเวช, 2511

15 เรื่องเดียวกัน, "ประกาศคณะปฎิวัติฉบับที่ 13" (23 ตุลาคม 2501)

ฉบับที่ 11 วันที่ 22 ตุลาคม 2501 มีความดังนี้¹⁶

1. เนื่องจากการกระทำครั้งนี้เป็นการปฏิวัติ มิใช่เพียงรัฐประหารอย่างที่เคยทำกันมาในครั้งก่อน ๆ คณะรัฐบาลที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่ในขั้นต้นนี้ จึงมีรูปเป็นรัฐบาลปฏิวัติ ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งการเปลี่ยนแปลง รัฐบาลปฏิวัติจะประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรี มีจำนวนตามควรแก่กิจการที่จะต้องบริหาร ดังจะได้ประกาศรายนามให้ทราบต่อไป

2. จะได้ตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อร่างรัฐธรรมนูญใหม่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ รายชื่อสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจะได้ประกาศต่อไป

3. นอกจากหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญแล้ว จะได้ให้สภาร่างรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่เป็นสภานิติบัญญัติ ในระยะเวลาปฏิวัติอีกด้วย การออกกฎหมายในระยะนี้ต้องผ่านสภานี้ นอกจากนั้น สภาร่างรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจหน้าที่อย่างอื่น ซึ่งจะได้บัญญัติไว้ในประกาศตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ

4. จัดการแก้ไขปรับปรุงเศรษฐกิจแห่งชาติใหม่ให้ดีขึ้น และเข้าสู่มาตรฐานที่พึงพอใจโดยนำหลักนิยมในระบอบประชาธิปไตยมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทย ทั้งในการกสิกรรมและอุตสาหกรรม สำหรับงานนี้จะได้ตั้งคณะกรรมการวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้น ทั้งระยะสั้นและระยะยาวให้เป็นแผนการถาวร ซึ่งรัฐบาลที่ตั้งขึ้นภายหลังจะต้องถือเป็นการปฏิบัติสืบเนื่องกันโดยไม่ยกเลิกหรือเปลี่ยนใหม่ง่าย ๆ ตามอารมณ์ของผู้ที่จะเข้ามาเป็นรัฐบาลทั้งยังได้ประกาศชี้แจงให้ราษฎรทราบและเข้าใจแผนการและผลที่สำเร็จเป็นปี ๆ ไป

5. เพื่อให้ได้ผลดังกล่าวในข้อ 4 โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้แผนการเศรษฐกิจเป็นแผนการถาวรที่รัฐบาลจะต้องปฏิบัติสืบไปจะต้องมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดในระหว่างรัฐธรรมนูญกับแผนการเศรษฐกิจ และจะต้องเอาหลักเศรษฐกิจเข้ามาบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญ เท่าที่จะทำได้ และจะต้องประกาศแผนดำเนินการเศรษฐกิจไปพร้อมกับการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ หรือในเวลาใกล้เคียงกัน

¹⁶ ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 11, (22 ตุลาคม 2501)

6. แก้ไข ปรับปรุงระเบียบการคลัง การปกครอง การศึกษาและอื่น ๆ บรรดาที่อยู่ในลักษณะการปฏิบัติ โดยออกเป็นกฎหมายผ่านสภาร่างรัฐธรรมนูญ

7. เมื่อได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่ ซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญได้ร่างขึ้นแล้ว การบริหารประเทศก็จะเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนั้น

ภายหลังการประกาศของคณะปฏิวัติดังกล่าวแล้ว ก็ได้มีประกาศพระบรมราชโองการแต่งตั้งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พร้อมด้วยรัฐมนตรีร่วมคณะอีก 13 คน นับเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 11 นับตั้งแต่ได้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นต้นมา

คณะรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ชุดแรกมีดังนี้ :-

1. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี
2. พลเอกถนอม กิตติขจร เป็นรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
3. พลตรีพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราชพงศประพันธ์ เป็นรองนายกรัฐมนตรี
4. นายโชติ คุณะเกษม เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
5. นายถนัด คอมันต์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
6. นายสวัสดิ์ มหาผล เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร
7. พลตรีพงษ์ ปุณณกันต์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
8. พลโทประภาส จารุเสถียร เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
9. พระยาอรรณการีย์นิพนธ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
10. หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
11. นายสุนทร หงส์ลดารมภ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการ
12. พระประกาศสหกรณ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสหกรณ์
13. พระบาราศนราดูล เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
14. นายบุญย์ เจริญไชย เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

จะสังเกตได้ว่ารัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะแต่งตั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงละ 1 คน ไม่มีการแต่งตั้งรัฐมนตรีช่วยว่าการโดยให้เหตุผลว่าจะทำให้การบริหารงานไม่มีเอกภาพ

การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ สำคัญ

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในครั้งนี้นับว่าแปลกกว่าการปฏิวัติหรือรัฐประหารในอดีตที่ผ่านมา¹⁷ กล่าวคือเมื่อมีการควบคุมอำนาจทางการเมืองไว้ได้โดยเรียบร้อยแล้ว แทนที่จะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ หรือมีกฎหมายจัดการปกครองเพื่อจัดตั้งคณะผู้บริหารประเทศ คณะปฏิวัติกลับทำหน้าที่รับผิดชอบการบริหารประเทศเสียเอง และนำข้าราชการประจำเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรงดังจะเห็นได้จากประกาศของคณะปฏิวัติที่¹⁸

...คณะปฏิวัติจะได้รับการบริหารประเทศ โดยมีกองบัญชาการปฏิวัติซึ่งมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติในนามของปวงชนชาวไทย เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด รักษาสถานการณ์ที่ราชอาณาจักร ทั้งนี้จนกว่าจะได้ตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นมาใหม่ ให้ปลัดกระทรวงทุกกระทรวงรักษาการในหน้าที่ และบรรดาอำนาจที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ว่าเป็นอำนาจของรัฐมนตรีให้เป็นอำนาจของปลัดกระทรวง การปฏิบัติงานให้ขึ้นตรงต่อหัวหน้าคณะปฏิวัติ ราชการใด ๆ เป็นงานปกติให้ปลัดกระทรวงสั่งทำไปตามระเบียบที่เคยปฏิบัติมา ส่วนเรื่องที่เป็นปัญหาและมีข้อผูกพัน ถ้าเป็นเรื่องด่วนให้ปลัดกระทรวงเสนอขอความวินิจฉัยต่อหัวหน้าคณะปฏิวัติโดยผ่านทางหัวหน้ากองอำนวยการ สำหรับราชการทหารให้ผ่านทางหัวหน้ากองอำนวยการ ฝ่ายทหาร สำหรับข้าราชการพลเรือนให้ผ่านทางหัวหน้ากองอำนวยการฝ่ายพลเรือน...

17 แหลมทอง พันธูรังษี. การเมืองที่ปราศจากพรรคของไทย : การครอบงำของระบบราชการ. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2519, หน้า 137.

18 ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 3, (20 ตุลาคม 2501)

การที่คณะปฏิวัติเข้าบริหารประเทศเสียเอง และนำเอาข้าราชการประจำในตำแหน่ง ปลัดกระทรวงฯ ทำหน้าที่ใช้อำนาจของรัฐมนตรี ซึ่งเป็นของใหม่ต่อการบริหารงานของประเทศ แต่ก็ทำให้การดำเนินงานทางการเมืองและการบริหารเป็นไปโดยความเรียบร้อย ทั้ง ๆ ที่การบริหารในลักษณะ เช่นนั้นไม่มีหลักประกันอันใดว่าคณะปฏิวัติจะดำเนินการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยรวม เพียงแต่คณะปฏิวัติได้ประกาศหลัก 4 ประการ เพื่อขอความร่วมมือจากประชาชนว่า¹⁹

1. จะเคารพสิทธิมนุษยชน ตามปฏิญญาสากลที่ได้ทำขึ้นในสมัชชาแห่งสหประชาชาติ จะไม่ทำอะไรผิดพลาดละเมิดปฏิญญานั้น นอกจากจะมีเหตุการณ์ที่จำเป็นต้องทำเพื่อรักษาความปลอดภัยของประเทศชาติอย่างแท้จริง
2. จะเชิดชูรักษาไว้ซึ่งอิสรภาพของศาล ให้ศาลมีอิสระสมบูรณ์ในการพิจารณาพิพากษา อรรถคดีตามกฎหมาย
3. จะปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศอย่างสมบูรณ์ ความผูกพันใด ๆ ที่ประเทศไทยมีอยู่ตามสัญญาระหว่างประเทศ คณะปฏิวัติและรัฐบาลซึ่งคณะปฏิวัติจะตั้งขึ้นจะถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด
4. ในประการสำคัญที่สุด คณะปฏิวัติจะยึดมั่นอยู่เสมอว่าพระมหากษัตริย์กับชาติไทย จะแยกจากกันมิได้

คณะปฏิวัติได้ทำหน้าที่บริหารประเทศโดยตรงเป็นระยะเวลา 3 เดือนเศษ ประกาศของคณะปฏิวัติทุกฉบับมีผลบังคับเป็นกฎหมาย เพื่อที่จะดำเนินการทั้งในด้านการเมือง การเศรษฐกิจ และสังคม ถ้านับตั้งแต่วันที่ทำการปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2501 ถึงวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครอง

¹⁹ ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 5. ราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ 75 ตอนที่ 81

แห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2502 ได้มีประกาศของคณะปฏิวัติรวมทั้งหมด 56 ฉบับ และฉบับสุดท้ายเป็นเรื่องเกี่ยวกับการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบเกี่ยวกับการทำไม้ของกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงเกษตร²⁰

ภายหลังคณะปฏิวัติได้บริหารประเทศด้วยกฎอัยการศึกได้ประมาณ 3 เดือนเศษ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2502 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 7 มีเพียง 20 มาตรา มีผลทำให้เกิดสถาบันทางการเมืองขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง กล่าวคือในมาตรา 6 และมาตรา 7 แห่งรัฐธรรมนูญการปกครองฉบับนี้ได้กำหนดให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ มีหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญ และให้มีหน้าที่เป็นรัฐสภาทำหน้าที่นิติบัญญัติด้วย สภาร่างรัฐธรรมนูญประกอบด้วย สมาชิกจำนวน 240 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง มีมาตรา 17 ให้อำนาจนายกรัฐมนตรีสั่งการลงโทษได้อย่างกว้างขวางและรุนแรงถึงขั้นประหารชีวิตโดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาของศาลสถิตยุติธรรม

จุดกำเนิดของมาตรา 17 แห่งรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2502 มาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญประเทศฝรั่งเศส ค.ศ.1958 มาตรา 16 ความว่า "ในระหว่างเวลาที่ใช้ทำเพื่อประโยชน์ในการป้องกัน ระงับหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรหรือราชบัลลังก์หรือการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายก่อนหรือคุกคามความสงบที่เกิดขึ้นภายในหรือมาจากภายนอกราชอาณาจักร ให้นายกรัฐมนตรีโดยมติของคณะรัฐมนตรี มีอำนาจกระทำการใด ๆ เพื่อประโยชน์ที่กล่าวแล้วได้ และให้ถือว่าการกระทำ เช่นว่านั้นเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย" จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และที่ปรึกษากฎหมายได้ประชุมพิจารณาร่างเป็นมาตรา 17 แห่งรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2502 ดังนี้ "ในระหว่างที่ใช้รัฐธรรมนูญนี้ ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการระงับหรือ

²⁰ ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 56.ราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ แผนกกฎหมาย
76 ตอนที่ 14 (23 มกราคม 2505) : 1 - 2.

ปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรหรือราชบัลลังก์ หรือ การกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายก่อวินหรือคุกคามความสงบที่เกิดขึ้นภายในหรือมาจากภายนอก ราชอาณาจักร ให้นายกรัฐมนตรีโดยมติของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการ หรือกระทำการใด ๆ ได้ และให้ถือว่าคำสั่งหรือการกระทำเช่นว่านั้นเป็นคำสั่งหรือการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อ นายกรัฐมนตรีได้สั่งการหรือกระทำการใดไปตามความในวรรคก่อน แล้วให้นายกรัฐมนตรีแจ้งให้ สภาทราบ "

ด้านนิติบัญญัตินั้น มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ มีหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญและให้มีฐานะ เป็นสภา ทาหน้าที่นิติบัญญัติด้วย กล่าวคือ มีสภาเดียวทำหน้าที่ 2 อย่าง และในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2502 ได้มีประกาศแต่งตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญมีจำนวน 240 คน มาจากการแต่งตั้งทั้งหมด โดยมีพลเอกสุทธิ สุทธิสารณกร เป็นประธานสภา นายสัญญา ชรรณศักดิ์ เป็นรองประธานสภา คนที่หนึ่ง นายทวี บุญยเกตุ เป็นรองประธานสภาคนที่สอง และเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2502 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี คนที่ 11 ของประเทศไทย

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใช้มาตรา 17 อย่างเฉียบขาดเพื่อปราบปราม และให้กฎหมาย ศักดิ์สิทธิ์ และจัดระเบียบสังคม โดยได้นำมาใช้ประหารชีวิตผู้ที่วางเพลิงเพื่อหวังเงินประกันหรือ เพลาใส่ที่ ได้ยิงเข้าคนคากองเพลิงไป 5 คน คือ นายซัง แซ่ลิ้ม ผู้วางเพลิงเกิดไฟไหม้ที่เขต บางยี่เรือ เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2501 นายจางงัด แซ่ฉิ้น และนายชีวหยิน แซ่ฉิ้น สองพี่น้อง เปิดร้านขายยาอยู่ตลาดพลู เกิดเพลิงไหม้ลุกลามไปห้องข้างเคียงเกิดไฟไหม้ตลาดพลูครั้งใหญ่ เสียหายหลายล้านบาท เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2501 นายฮองฉิ้น แซ่ฉิ้น เพลารังเลื่อนจักร- บัวนเสงหลง ตามวัดพระยาไกร เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2501 และนายอึ้ง ศิลปงาม เจ้าของร้านถ่ายรูปในตลาดท่าช้าง วางเพลิงเผาตลาดท่าช้างเกือบ 300 หลัง ที่อำเภอเดิมบาง- นางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2501

เมื่อวันที่ 2 มกราคม 2502 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ประกาศเลิกสูบบุหรี่ เวลา 10.00 น. ได้รวบรวมและเผาบ้องยาและเครื่องมือประกอบการสูบบุหรี่ทุกชนิดที่ท้องสนามหลวง

ครั้งหนึ่งตำรวจจับนายเลียงฮ้อ แซ่เล่า เป็นราชาพลิตและชายเฮโรอิน จอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ ใช้มาตรา 17 ประหารชีวิตนายเลียงฮ้อ แซ่เล่า เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2504

จอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ เห็นว่าอันธพาลมีอยู่ทั่วทุกหัวระแหง ตำรวจท้องที่ต่าง ๆ จะ เลี้ยงอันธพาลเพื่อสนองรับนโยบายทางการเมืองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เพื่อกวาดล้าง นักการเมืองที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาล ในการเลือกตั้งสกปรก ปี 2500 พรรคเสรีมนังคศิลาของ จอมพล ป.พิบูลสงครามเอากลุ่มอันธพาลเหล่านี้มาเป็นพลร่ม ไฟไฟ สร้างความวุ่นวายในจุด เลือกลงเขตต่าง ๆ ไล่แทงประชาชนที่สนับสนุนฝ่ายค้าน และทำลายทรัพย์สินของทางราชการ เป็นยุคอันธพาลครองเมือง เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ ปฏิวัติ ได้ออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจส่ง รายชื่ออันธพาลให้ และกำชับให้กวาดล้างอันธพาลย่านหัวลำโพง เยาวราช และให้อำนาจตำรวจ ควบคุมตัวสอบสวนได้ภายใน 30 วัน

วันที่ 6 ตุลาคม 2502 ประเทศกัมพูชาได้ยื่นคำร้องดำเนินคดีต่อศาลโลกขอให้ไทย ถอนกำลังทหารออกจากปราสาทเขาพระวิหาร ศาลโลกได้วินิจฉัยเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2505 ว่าอำนาจอธิปไตยเหนือปราสาทเขาพระวิหารเป็นของประเทศกัมพูชา

การต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ จอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ ได้สั่งประหารชีวิตนักการเมืองที่มีแนวคิดนิยมเอียงไปทางคอมมิวนิสต์ รายแรก นายสุภชัย ศรีสดี เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2502 ที่ท้องสนามหลวง รายต่อมา นายทองพันธ์ สุทธิมาศ และนายครอง จันดาวงศ์ ที่อำเภอ-สว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2504 รายต่อมา นายรวม วงศ์พันธุ์ เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2505 และนายศิลา วงศ์สิน ก่อการกบฏผดุง ที่จังหวัดนครราชสีมา ได้ฆ่า นายอำเภอและตำรวจ ถูกประหารชีวิต เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2502

มาตรา 17 ตามธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2502 นี้ยังถูกนำมาใช้สั่ง ห้ามการค้าประเวณี และต่อมาเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2507 ในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ได้นำมาตรา 17 นี้มาใช้ยึดทรัพย์โดยประกาศให้ทรัพย์สินในกองมรดกของจอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ และทรัพย์สินของท่านผู้หญิงวิจิตรา ณะรัชต์ ตกเป็นของรัฐ

2.2 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

2.2.1 สภาพเศรษฐกิจ

งบประมาณปี 2502 "ปิดทึบไม่ลง" คือ งบรายจ่ายสูงกว่ารายรับ 2,000 ล้านบาท ที่จริงงบประมาณปีนั้นตั้งไว้เพียง 6,700 ล้านบาท ถ้าเทียบกับปัจจุบันจะเห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยมาก แต่ในปี 2501 ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยต้องพิจารณาเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย แต่ทำรายจ่ายได้เพียง 6,000 ล้านบาท รายได้ 5,100 ล้านบาท งบประมาณขาดดุลอยู่ 900 ล้านบาท จะหาเอาจากภาษีการพนัน อากาศกรมสรรพ ภาษีน้ำมัน และเงินกู้จากต่างประเทศ ซึ่งเมื่อนำร่างพระราชบัญญัติงบประมาณเข้าสู่สภาก็ถูกโจมตีอย่างหนัก แต่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็พาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายผ่านไปด้วยคะแนนเสียง 131 ต่อ 66

การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติอย่างจริงจังและถูกต้องตามหลักวิชาการได้มีขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์อันยาวนานของชาติไทย คือในสมัยรัฐบาลอันมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีโดยจัดตั้งสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้นในปี พ.ศ. 2503 กำหนดนโยบายและการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ซึ่งเป็นการรวบรวมเอานักวิชาการซึ่งนำแนวคิดในการพัฒนาอย่างมีระบบมาถ่ายทอดเป็นการปฏิบัติให้เกิดขึ้นจริงในสังคมไทย ทำให้ประเทศไทยมีความเจริญทางวัตถุขึ้นอย่างผิดหูผิดตา ธนาคารโลกได้ส่งคณะผู้เชี่ยวชาญมาสำรวจเศรษฐกิจของไทยเมื่อ พ.ศ. 2500 - 2501 ได้ให้คำแนะนำไว้หลายประการ ต่อมาได้กลายมาเป็นแม่แบบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจของไทยในเวลาต่อมา ในสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รัฐบาลมีนโยบายที่เปิดโอกาสให้เอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้ามาลงทุนได้อย่างเสรียิ่งขึ้น การเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมจนทำให้ผลผลิตของภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น ส่วนด้านการเกษตรก็มีการผลิตมากขึ้นเพื่อป้องกันภาคอุตสาหกรรมและตอบสนองความต้องการของตลาดภายนอกด้วย

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ตั้งที่ปรึกษาฝ่ายต่าง ๆ เมื่อครั้งปฏิบัติใหม่ ๆ เช่น สาขาเศรษฐกิจ การคลัง ต่างประเทศ เพื่อให้คำปรึกษาแนะนำในการวางแผนนโยบายบริหารประเทศ

ที่ปรึกษาเหล่านี้ต่อมาแปรสภาพเป็นสภาต่าง ๆ ซึ่งตั้งขึ้นมาภายหลังที่คณะปฏิวัติได้จัดตั้งรัฐบาลแล้ว ในยุคของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ท่านยอมรับถึงหลักวิชาโดยไม่ยึดถือความคิดของตนเป็นใหญ่ฝ่ายเดียว นับได้ว่านักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิสภาต่าง ๆ ได้มีโอกาสรับใช้ประเทศชาติมากขึ้น น่าจะเป็นบรรทัดฐานของผู้บริหารประเทศชาติควรจะได้ยึดถือ

งานพัฒนาประเทศที่เป็นหัวใจของการปฏิวัติในครั้งนั้น คือ เดิมสภาพเศรษฐกิจสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ประเทศประสบปัญหาขาดดุลการค้า มีพันธกรณีเงินกู้ต่างประเทศ และต้องใช้น้ำให้กับบริษัทส่งเสริมเศรษฐกิจแห่งชาติ ซึ่งขณะนั้นมีจอมพลผิน ชุณหะวัณ เป็นประธานบริษัท เป็นหนี้กว่า 1,000 ล้านบาท ซึ่งเป็นหนี้เงินที่กระทรวงการคลังค้ำประกันเงินกู้ต่างประเทศสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งเงินกู้ได้นำมาใช้ในสมัยอัสสวินเฟา เรื่องอำนาจได้จัดซื้อวิทยุแจกขวานนาสร้างหอประชุมราชครุ เป็นการเสริมสร้างบารมี ท่ามกลางความไม่พอใจของประชาชนที่นำเงินของชาติมา "ถลุง" กันเล่น ต่อมาได้มีผู้ตั้งกระทู้ถามในสภาฯ จึงทำให้นายสมัยรัฐบาลปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต้องตั้งงบประมาณใช้หนี้แทนทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 และได้ชำระเสร็จสิ้นในปีงบประมาณ 2506

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รายงานผลไว้ในคำปราศรัยครบรอบปี 2506 ว่า ในระยะเวลา 6 ปี ของการปฏิวัตินับตั้งแต่ปี 2500 - 2506 ว่า "ก่อนหน้าปฏิวัติรัฐบาลตกเป็นลูกหนี้ของธนาคารชาติถึง 1,507 ล้านบาทเศษ ฐานะการคลังของประเทศทรุดลงไปอย่างหนักยิ่ง ในทันทีที่ได้มีการปฏิวัติเราได้กวาดล้างความเสื่อมทรามทั้งหลายให้หมดสิ้นไป เช่น การล้มล้างพรรคการเมือง อันเป็นบ่อเกิดแห่งความวุ่นวายอยู่ในเวลานั้น และกวาดล้างคอมมิวนิสต์ด้วยวิธีการอันเฉียบขาด การปราบคอร์รัปชัน ปราบอันธพาล เลิกสูบบุหรี่ และเลิกการค้าประเวณี เหล่านี้เป็นต้น ในเวลาเดียวกันคณะปฏิวัติและรัฐบาลก็ได้เร่งรีบดำเนินการกอบกู้ฐานะการเงินการคลังของประเทศกันอย่างจริงจัง โดยวิธีแก้ไขเฉพาะหน้า และการแก้ปัญหาระยะยาว คือการพัฒนาเศรษฐกิจ และการศึกษาตามโครงการพัฒนา 3 ปี และ 6 ปี จนบัดนี้ข้าพเจ้ามีความภูมิใจที่จะได้เรียนรายงานให้เพื่อนร่วมชาติทั้งหลายได้ทราบ ว่า เศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะเวลา 5 ปีแห่งการปฏิวัติและครบรอบ 3 ปี ตามโครงการพัฒนา ได้เจริญก้าวหน้าขึ้นมาจนมีเสถียรภาพ

มันคงมากที่สุดประเทศหนึ่งในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และได้พัฒนารุ่งเรืองในอัตราอย่างสูงอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ภายในระยะเวลา 5 ปี ผลผลิตทั้งหมดในประเทศมีมูลค่าเพิ่มขึ้นถึงครึ่งเท่าตัว และมูลค่าสินค้าขาออกของประเทศมีระดับสูงจนถึงร้อยละ 55"

การที่ระดมกำลังทรัพยากรทุกด้านมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ การบริหารงานคลังอย่างรัดกุมของรัฐบาล เป็นผลส่งให้รัฐบาลสามารถปรับปรุงฐานะการเงินของตนอย่างได้ผลดี เมื่อสมัยก่อนหน้าปฏิวัตินั้นรัฐบาลต้องประสบปัญหาทางการเงินอย่างรุนแรงจนเป็นหนี้เบิกเงินเกินบัญชีจากธนาคารแห่งประเทศไทยถึง 1,507 ล้านบาท แต่เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2506 รัฐบาลกลับมีเงินฝากอยู่ในบัญชีธนาคารแห่งประเทศไทยถึง 1,920 ล้านบาท

ด้านรายได้ประชาชาติอันเป็นเครื่องวัดฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศได้เป็นอย่างดี นั้น ก็ได้มีจำนวนทวีขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 41,000 ล้านบาท ใน พ.ศ.2502 มาเป็น 46,000 และ 50,000 ล้านบาท ในปี พ.ศ.2503 และ 2504 และในปี พ.ศ.2505 ได้ทวีเพิ่มขึ้นเป็น 53,600 บาท การที่ยอดเงินรายได้ประชาชนสูงขึ้นมากเช่นนี้ ย่อมเป็นเครื่องแสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศได้เป็นอย่างดี และทำให้รัฐบาลมีงบประมาณรายจ่ายเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก ก่อนการปฏิวัติในปี 2501 งบประมาณรายจ่ายของประเทศมีเพียง 67,000 ล้านบาท แต่ในงบประมาณ พ.ศ.2507 มีจำนวนสูงขึ้นไปถึง 11,430 ล้านบาท นับว่าสูงมากเป็นประวัติการณ์ ความเจริญทางเศรษฐกิจในระยะหลังปฏิวัตินี้ เป็นเหตุให้รัฐบาลมีรายได้เข้างบประมาณสูงเกินกว่าประมาณการทุกปี และในปี 2506 จำนวนเงินรายได้สูงกว่าประมาณการถึง 1,327 ล้านบาท

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้ให้กำเนิดสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ สภาการศึกษา สภาวิจัยฯ ซึ่งสภาทั้ง 3 นี้ได้เป็นผู้กำหนดนโยบายให้ยึดถือเป็นหลักบริหารประเทศ โดยรวบรวมผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ ระดมนักวิชาการทุกด้านมาช่วยในการทำให้คำปรึกษาในการพัฒนาประเทศ จึงได้กลายเป็นคำขวัญที่ว่า "ไทยสมัยพัฒนา" อาจกล่าวได้ว่าเป็น "ยุคทองของนักวิชาการ"งานพัฒนาเศรษฐกิจก็ได้ก้าวหน้าไปหลายประการ การสร้างคมนาคม การบำรุงเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม งานขยายการศึกษา งานผดุงรักษาสุขภาพอนามัยของประชาชน เพราะแต่เดิมปัญหาเศรษฐกิจรุนแรงมากเพราะประชากรเพิ่มขึ้นจาก 12 ล้านคน เป็น 25 ล้านคน ในเวลา 30 ปี วิธีการ

พัฒนา เศรษฐกิจอย่างที่เคยทำกันมาแล้วไม่ทันความเจริญเติบโตของชาติ เราจึงจำเป็นต้องหาวิธีใหม่ เพราะแต่เดิมงานพัฒนาการเศรษฐกิจเพียงแต่คิดแก้ปัญหาเฉพาะหน้าปัจจุบันเท่านั้น จะต้องเพิ่มแรงงานขึ้นอีกแขนงหนึ่งคือ การแก้ปัญหาปัจจุบันก็แก้ไข ในเวลาเดียวกันก็ต้องวางแผนการสำหรับอนาคตในระยะเวลาที่กำหนดพอสมควร คณะปฏิวัติได้จัดตั้งคณะกรรมการวางแผนการเศรษฐกิจและการศึกษา ต่อมาเมื่อได้ตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นแล้วก็ได้จัดการให้ออกพระราชบัญญัติตั้งสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติและสภาการศึกษาแห่งชาติขึ้น

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้นำวิธีการใหม่มาใช้คือให้เกียรติแก่ทางวิชาการ ซึ่งแต่ก่อนมา ทางวิชาการได้เกียรติน้อย การบริหารงานทางเศรษฐกิจจะคิดกันขึ้นเองโดยสามัญสำนึกของผู้ที่ไม่ได้เล่าเรียนศึกษาเศรษฐศาสตร์มาเลย ซึ่งต่อมาจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เปลี่ยนแนวความคิดทางการบริหารประเทศชาติเสียใหม่ โดยถือว่าวิชาการทุกสาขา จะต้องศึกษาค้นคว้าขึ้นมาตั้งแต่รากฐาน และคน ๆ หนึ่งหรือคณะหนึ่ง จะรอบรู้ไปหมดทุกอย่างไม่ได้ จำเป็นต้องอาศัยฟังความคิดเห็นของผู้ที่ศึกษาค้นคว้าจริงจึงเป็นเรื่อง ๆ ไป โดยยึดหลักวิชาการไว้วางแผนปฏิบัติ ตามนโยบายที่เหมาะสม ตีกว่าจะวางแผนโดยไม่คำนึงถึงหลักวิชาการเลย จึงได้มีการเรียกระดมนักวิชาการด้านต่าง ๆ เข้ามาช่วยกัน สภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติและสภาการศึกษา จึงเป็นสภาใหญ่ ประกอบด้วยผู้ที่ศึกษามาอย่างจริงจัง และยังมีสภาวิจัยซึ่งเป็นสภาสูงสุดทางวิชาการช่วยอยู่เบื้องหลังอีกด้วย เป็นการระดมสมอง เพื่อใช้สติปัญญาที่เรามีอยู่อย่างเต็มที่ช่วยกันพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ กรรมการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจมี 45 คน พร้อมทั้งคณะกรรมการบริหารและรัฐมนตรีซึ่งเป็นที่ปรึกษาของสภา ได้แบ่งหน้าที่กันออกเป็นหลายอนุกรรมการ เช่น เกษตร อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม คมนาคม และอื่น ๆ ซึ่งแต่ละอนุกรรมการต่างรับภาระสร้างแผนและโครงการในสาขาของตนซึ่งถือเป็นงานใหญ่หลวงอย่างไม่เคยมีในประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจของชาติไทย ขั้นตอนการจัดทำแผนได้ทำโดยพินิจ พิเคราะห์ที่ อภิปราย ได้เถียง คิดคำนวณ ทดสอบ ซึ่งกระทำกันในคณะกรรมการบริหารซึ่งเปรียบเสมือนคณะรัฐมนตรีของสภาฯ เรื่องแผนได้จัดทำโดยละเอียด เป็นหนังสือหลายพันหน้า เมื่อเข้าประชุมในสภาใหญ่จึงไม่ปรากฏต่อ

บุคคลภายนอกว่าได้อภิปรายโต้เถียงกันมากมาย เพราะได้อภิปรายโต้เถียงพิจารณากันอย่าง
 เกร่งเกรียดแล้วในคณะกรรมการบริหารและอนุกรรมการสาขาต่าง ๆ เมื่อจัดทำแผนพัฒนา
 เศรษฐกิจแห่งชาติเสร็จโดยมีระยะเวลา 6 ปี ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะแรก 3 ปี
 พ.ศ.2504 - 2506 ระยะหลังอีก 3 ปี คือ พ.ศ.2507 - 2509 และได้ประกาศพระบรม
 ราชโองการให้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ในวันที่ 20 ตุลาคม 2503 ซึ่งเป็นวันครบรอบ
 2 ปี แห่งการปฏิวัติครั้งนั้น นับเป็นผลงานชิ้นโบว์แดงของคณะปฏิวัติในการวางรากฐานทาง
 เศรษฐกิจโดยการนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจของชาติฉบับดังกล่าว ได้กล่าวถึงจุดหมายนโยบายการประมาณ
 การเงินและการใช้จ่ายในการพัฒนาเศรษฐกิจ กับวางแนวทางดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาการ
 เศรษฐกิจแต่ละแขนง เช่น มาตรการในการแก้ไขกฎหมายหรือออกกฎหมายใหม่ ปรับปรุงวิธี
 การทำงาน มีการสำรวจและประเมินผลการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขแผนเป็นประจํา
 นโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กำหนดนโยบายไว้ ดังนี้

1. ด้านเกษตรกรรม

1.1 เพิ่มปริมาณการผลิตด้านเกษตรกรรมโดยขยายการชลประทาน ดำเนินการ
 ตามโครงการเขื่อนเจ้าพระยา และเขื่อนภูมิพลให้แล้วเสร็จ เริ่มโครงการแก่งกระจาน จังหวัด
 เพชรบุรี โครงการลำพระเพลิง โครงการลำปาว และโครงการลำตะคอง โครงการแม่แตง
 สำรวจโครงการขอนแก่น แม่น้ำน่าน ในช่วงนี้จึงมีพระราชบัญญัติเวนคืนมากเพื่อขยายการชลประทาน
 โดยมีจุดมุ่งหมายขยายมูลค่าน้ำจากขาออกซึ่งเป็นสินค้าจากผลผลิตด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก

1.2 ส่งเสริมปรับปรุงการผลิตโดยเผยแพร่วิทยาการแผ่นใหม่ ปรับปรุงพันธุ์ข้าว
 พันธุ์ยาง

1.3 ปรับปรุงเร่งรัดการสงวนป่าไม้ ดำเนินการสงวนป่าไม้ให้ได้เนื้อที่ร้อยละ
 50 ของเนื้อที่ของประเทศทั้งหมดโดยออกพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ

1.4 ปรับปรุง บำรุง รักษาและสร้างแหล่งผลิตและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด น้ำดื่ม
 คั้นคว่ำเรื่องนี้

1.5 เผยแพร่ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ การป้องกันโรคและการกำจัดโรคสัตว์

1.6 ดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวชนบท

1.7 ดำเนินการตามโครงการจัดสรรที่ดิน โดยจัดปฏิรูปที่ดินให้กับชาวไร่ชาวนาเพื่อการเกษตร เดิมกฎหมายจำกัดการถือครองที่ดินไม่เกิน 50 ไร่ จอมพลสฤษดิ์ รัชชต์แก้ไขกฎหมายเป็น ๑ ไร่ถือครองที่ดินได้ไม่จำกัด และตนเองได้ประโยชน์จากกฎหมายนี้ด้วยโดยมีที่ดินจำนวนมาก

1.8 ปรับปรุงนิคมสร้างตนเอง

1.9 โครงการสร้างอีสานเขียว อุปสรรคของการเกษตรพืชไร่ คือ ความชุ่มชื้นของดิน การชลประทานจึงเป็นโครงสร้างประสานการปฏิรูปที่ดิน โดยขุดคลองส่งน้ำมาตรฐานแบบคอนกรีต ท่อระบายน้ำ และร่องน้ำ คู คลอง ระบายสู่พื้นที่ทำเกษตรพืชไร่ให้ทั่วถึงทุกท้องที่ โดยระบายน้ำต่อจากเขื่อน ต่อมาควรมีอ่างพักน้ำเพื่อถ่ายเทน้ำเข้าสู่ท่อระบายหรือร่องน้ำไม่ให้ขาดระยะทุกฤดูกาล ใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยป้องกันน้ำท่วมและการจัดระบบระบายน้ำ เพราะพื้นที่เกษตรของไทยมี 12 ล้านไร่ จึงเป็นการลงทุนครั้งใหญ่เพียงครั้งเดียว เพื่อลูกหลานสืบต่อไป ให้ได้ความเป็นมหาอำนาจทางเกษตรพืชไร่ เพื่อเลี้ยงประชากรของโลกที่เพิ่มขึ้นจำนวนมาก

2. ด้านสหกรณ์

2.1 ดำเนินการปรับปรุงสหกรณ์แต่ละประเภท

2.2 ส่งเสริมสหกรณ์ให้สามารถเลี้ยงตนเองได้ในเวลาอันสมควร

2.3 ดำเนินการส่งเสริมสหกรณ์ให้ประสานงานพัฒนาการเศรษฐกิจ

2.4 ทดลองตั้งสหกรณ์รูปแบบใหม่

3. อุตสาหกรรม พัฒนาการด้านอุตสาหกรรมมีโครงการสำคัญ ๆ คือ การสำรวจแร่ การสำรวจน้ำมันบาดาล และการสำรวจทางธรณีฟิสิกส์ ซึ่งต้องอาศัยความช่วยเหลือของต่างประเทศ สำหรับกิจการอุตสาหกรรมอันอยู่ในความอำนวยการของรัฐที่จำเป็นต้องเร่งรัดปรับปรุง คือ บริษัทส่งเสริมเศรษฐกิจแห่งชาติ ซึ่งเป็นหนี้เงินกู้ต่างประเทศ โดยกระทรวงการคลังค้าประกันต่างชาติ

อยู่ 1,000 กว่าล้านบาท ในระยะ 3 ปีข้างหน้าจะหาทางตั้งงบประมาณให้บริษัทนี้ชำระหนี้ต่างประเทศให้หมด กับให้มีทุนหมุนเวียนเพียงพอแก่การดำเนินงานของโรงงานน้ำตาลสุพรรณบุรี กับโรงงานกระดาษที่บางปะอินทร์ การขยายตัวของอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะเป็นไปโดยการส่งเสริมการลงทุนของเอกชน ฉะนั้น ส่วนราชการจึงต้องร่วมมือกันเร่งส่งเสริมการลงทุน

3.1 ส่งเสริมเอกชนมาลงทุนอุตสาหกรรมให้มากขึ้นโดยเฉพาะกิจการที่ใช้วัตถุดิบภายในประเทศ

3.2 รัฐไม่ประกอบกิจการขึ้นมาใหม่อันเป็นการแข่งขันกับเอกชน ส่วนกิจการที่รัฐอำนวยความสะดวกอยู่แล้วก็จะจัดการให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น

3.3 ส่งเสริมค้นคว้าสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อประโยชน์แก่การอุตสาหกรรม โดยเฉพาะการสำรวจแร่และการสำรวจธรณีวิทยา

3.4 จัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อให้มีผู้ชำนาญช่างฝีมือ

3.5 ส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือน

3.6 เพื่อหนุนผลผลิตทางการเกษตร ใ้สร้างอุตสาหกรรมที่มีวัตถุดิบในเมืองไทยพร้อมแล้วนั้น รัฐพึงส่งเสริมให้เอกชนจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมทุกประเภทและประเภทที่จะเกื้อกูลการเกษตร เช่น ทาปุ๋ย แต่ต้องกำจัดการคอร์รัปชัน เช่น โรงงานทาปุ๋ยเคมีที่แม่เมาะ จังหวัดลำปาง เป็นโรงงานใหญ่แต่ล้มเหลว รัฐต้องปรับปรุงตัวบุคลากร บริหารฝ่ายเทคนิค ให้รัดกุม ควรปรับปรุงโรงงานปุ๋ยอินทรีย์ของเทศบาลนครกรุงเทพ

4. การพลังงาน โครงการด้านพลังงานที่สำคัญ คือ โครงการไฟฟ้าอันฮี่ ซึ่งกำหนดให้แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2506 โดยใช้เงินกู้จากต่างประเทศ เป็นโครงการด้านชลประทานและพลังงาน

4.1 ดำเนินงานตามโครงการเขื่อนภูมิพลให้บรรลุตามกำหนดเวลาและตามแผนการที่กำหนดไว้

4.2 วางรากฐานของเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่จะใช้บริการไฟฟ้าจากเขื่อนภูมิพล

4.3 ดำเนินงานสำรวจเกี่ยวกับการพัฒนาสู่มแม่ น้ำาแรง

4.4 ค่าเนื้องานที่ใช้พลังงานไฟฟ้าในราคาถูก

5. การคมนาคม มีโครงการใหญ่คือ การสร้างทางหลวงแผ่นดินประมาณ 1,000 กิโลเมตร การบูรณะทางให้เป็นทางระหว่างประเทศ การปรับปรุงกิจการรถไฟ การขุดลอกสันดอนปากน้ำเจ้าพระยา การสำรวจแม่น้ำเจ้าพระยา การปรับปรุงท่าเรือสงขลา ภูเก็ต การปรับปรุงท่าอากาศยานกรุงเทพฯ และการก่อสร้างโครงการโทรคมนาคม การปรับปรุงการขนส่งทางบก เช่น ทางหลวง รถไฟ การขนส่งทางน้ำและทางอากาศ การสื่อสารและโทรคมนาคม การเริ่มโครงการโทรคมนาคมนี้นับเป็นโครงการใหญ่ซึ่งต้องใช้งบประมาณหลายร้อยล้านบาท

6. การรักษาเสถียรภาพทางการเงิน ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจนี้ ดังนี้

6.1 ประหยัดรายจ่ายของรัฐบาลให้จำกัดอยู่ในกิจการอันจะบังเกิดผลอย่างแท้จริงแก่ประชาชน และการเศรษฐกิจ ให้อยู่ในขอบเขตของรายได้และเงินที่รัฐบาลจะได้มาโดยการกู้ยืม

6.2 พยายามเพิ่มรายได้ของรัฐบาล

6.3 ปรับปรุงระบบภาษีอากร เพื่อให้รายได้ของรัฐเพิ่มมากขึ้น

6.4 ควบคุมดูแลสถาบันการเงินต่าง ๆ ให้ประกอบธุรกิจในทางที่จะก่อให้เกิดความมั่นใจ และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนมากที่สุด

6.5 ส่งเสริมประชาชนออมทรัพย์

ที่มาของเงินรายรับรายจ่ายสำหรับพัฒนาเศรษฐกิจ ระหว่างปี 2504 - 2509 ในปี 2503 รายได้จากภาษีอากรและรายได้อื่น ๆ ของรัฐบาลมี 6,540 ล้านบาท และจะเพิ่มขึ้นปีละ 5 เปอร์เซ็นต์ โดยมีรายได้จากภาษีปีละ 400 - 500 ล้านบาท เงินกู้ภายในประเทศคือกู้เงินจากธนาคารแห่งประเทศไทย ขยายพันธบัตรและอื่น ๆ เงินกู้จากต่างประเทศตั้งแต่ปี 2495 - 2502 กู้ต่างประเทศมาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจประมาณ 3,600 ล้านบาท แต่ในช่วง พ.ศ. 2504 - 2506 จะกู้ต่างประเทศมาพัฒนาประมาณ 1,500 ล้านบาท และตลอดแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 จะกู้ต่างประเทศมาเพื่อนำมาพัฒนาประเทศประมาณ 6,000 ล้านบาท

ในยุคนี้อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นยุคทองของนักวิชาการ กล่าวคือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้ยอมรับนักวิชาการอยู่มาก ท่านได้เลือกบรรดาผู้มีความรู้ทางวิชาการ และมีประสบการณ์มาพอสมควร เพื่อจะได้ความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ จัดตั้งเป็นที่ปรึกษาหลายฝ่ายอันจะเป็นประโยชน์ในการที่ท่านจะวินิจฉัยสั่งการต่อไป ผู้ที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศรุ่นใหม่ ๆ เช่น ดร.อานวย วีรวรรณ ท่านอาจารย์บุญชนะ อัตถากร ฯลฯ ได้ถูกเลือกมาผสมกับเลือดเก่า ๆ บ้าง จัดตั้งเป็นสภาวิจัย สภาการศึกษา และสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ เป็นทางช่วยให้ประเทศไทยพัฒนาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว

สภาการวิจัย ได้แบ่งหน้าที่กันออกเป็นฝ่ายสังคม การศึกษา การชลประทาน การเศรษฐกิจ และอื่น ๆ ได้ประชุมกันสัปดาห์ละ 3 - 4 ครั้ง ถ้าเรื่องที่ประชุมคณะกรรมการมีความประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงอย่างใดจากหน่วยราชการใด จะเชิญหัวหน้าส่วนราชการนั้น ๆ มาสัมภาษณ์ให้ความคิดเห็น และบุคคลที่มาให้ความคิดเห็นในการสร้างเขื่อนและการชลประทาน ในสมัยนั้น คือ หม่อมหลวงชูชาติ กำภู และ ดร.บุญรอด บิณฑสันต์ นอกจากนี้คณะกรรมการวิจัยยังอาจหาข้อเท็จจริงจากหน่วยราชการอื่น ๆ อ่านเอกสารทั้งไทยและต่างประเทศ เพื่อประกอบการพิจารณาในที่ประชุม รวมทั้งทำรายงานการวิจัยเสนอคณะกรรมการวินิจฉัยสั่งการต่อไป

นอกจากนี้ยังได้จัดตั้งคณะกรรมการส่งสินค้าขาออก(กสอ.) และจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการปฏิบัติเกี่ยวกับภาษีอากร (กตภ.) โดยท่านอาจารย์บุญชนะ อัตถากร เป็นผู้เสนอแนวความคิดนี้ โดยเปรียบเทียบทางปฏิบัติที่มีอยู่ในประเทศฟิลิปปินส์และประเทศอเมริกา

ต่อมา จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เห็นว่างานพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย กระจายอยู่ในหลายกระทรวง ทบวง กรม ถ้าจะรวมงานด้านการก่อสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจมาอยู่ในกระทรวงเดียวกันแล้วก็เป็นประโยชน์มาก จึงมอบให้ท่านอาจารย์บุญชนะ อัตถากร ศึกษาเรื่องนี้ คณะกรรมการประกอบด้วย พลเอกประภาส จารุเสถียร หลวงวิจิตรวาทการ พลเอกเนตร เขมโยธิน และท่านอาจารย์บุญชนะ อัตถากร จากผลงานของคณะกรรมการคณะนี้ จึงได้จัดตั้งกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2506 โดยยึดตามแนวทางของประเทศออสเตรเลีย

โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นรัฐมนตรีว่าการ และมีรัฐมนตรีช่วยว่าการอีก 5 คน คือ

1. ท่านอาจารย์บุญชนะ อัดถากร
2. พลเอกประภาส จารุเสถียร
3. พันเอกถนัด คอมันตร์
4. นายสุนทร หงส์ลดารมภ์
5. พระประภาศ สหกรณ์ และนายปกรณ์ อังศุสิงห์ เป็นปลัดกระทรวงกิจการ กระทรวงพัฒนา ในยุคนั้นสำเร็จก้าวหน้าได้รับความร่วมมือดี เพราะจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีรวมอำนาจไว้และเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาการเสียเอง ต่อมาเมื่อจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ไม่ให้ความสำคัญ และไม่ให้เป็นรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงนี้ จึงไม่ได้รับความร่วมมือจากส่วนราชการต่าง ๆ จึงยุบเลิกกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติในปี พ.ศ. 2514 ในช่วงที่จอมพลถนอม กิตติขจร ทำการปฏิบัติตัวเอง

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ก็ได้คิดริเริ่มที่จะตั้งขึ้นในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 โดยท่านอาจารย์บุญชนะ อัดถากร ได้เสนอให้ตั้งขึ้นเพื่อผลิตนักบริหารชั้นสูงทั้งในทางธุรกิจและรัฐกิจ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีขณะนั้นก็เห็นชอบด้วยได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นพิจารณาเรื่องนี้ และตั้งได้สำเร็จในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี

2.2.2. สภาพสังคม

เดิมการสูบบุหรี่ถูกกฎหมายและต้องสูบในโรงยาคีน มีการออกใบอนุญาตให้ตั้งโรงยาคีน แต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ประกาศยกเลิกการสูบบุหรี่และให้ถือว่าการสูบบุหรี่เป็นของผิดกฎหมาย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 เป็นต้นมา เริ่มโดยคำสั่งคณะปฏิวัติฉบับที่ 37 ลงวันที่ 9 ธันวาคม 2501 ซึ่งประกาศระบุถึงภัยอันร้ายแรงของการเสพติดที่เกิดต่อผู้เสพ และสังคมประเทศชาติ ซึ่งผู้ที่ไม่เห็นด้วยต่างจับขี้ปากกันว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำไปเพื่อเอาใจประเทศอเมริกา กล่าวหาว่าตามกันอเมริกาเจริญรอยตามจอมพล ป.พิบูลย์สงคราม ซึ่งขณะนั้นได้ถือกิจการเมืองไปอยู่ที่ประเทศญี่ปุ่น ในประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 37 วางมาตรการในการกำจัดคีนและผู้เสพคีนไว้ สรุปได้คือ²¹

21 ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 37, (9 ธันวาคม พ.ศ. 2501)

1. ให้ผู้เสฟผื่น (รวมทั้งมูลผื่น) ต้องไปจดทะเบียนภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2501
2. กวดขันปราบปรามผู้เสฟผื่นที่ไม่มีใบอนุญาตตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2502
3. ยุบเลิกร้านสูบผื่นทั่วราชอาณาจักรอย่างเด็ดขาดในวันที่ 30 มิถุนายน 2502

และให้กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับกระทรวงมหาดไทย จัดให้มีสถานที่รักษาพยาบาลคนติดผื่น รวมทั้งสถานพักฟื้นด้วย

4. ภายในระยะเวลา 6 เดือนหลังจากวันที่ 1 มกราคม 2502 ผู้ติดผื่นทุกคนมีสิทธิเข้ารักษาพยาบาล และพักฟื้น ณ สถานที่ที่รัฐบาลจัดขึ้นได้ไม่เกินคนละ 90 วัน

5. นับตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2502 ผู้เสฟผื่นหรือมูลผื่นเมื่อพ้นโทษฐานทาความผิดกฎหมายเกี่ยวกับผื่นแล้ว ต้องส่งตัวเข้ารักษาพยาบาลหรือพักฟื้น ณ สถานที่ที่รัฐบาลจัดขึ้น นานไม่เกิน 90 วัน และถือว่าเป็นผู้อยู่ในระหว่างคุมขัง ถ้าหลบหนีต้องมีความผิดฐานหลบหนีจากที่คุมขัง

คืนวันที่ 30 มิถุนายน 2502 อุบกรณ์เกี่ยวกับการสูบผื่นจากโรงยาผื่นในพระนคร ๓๓๖ โรง ต่างจังหวัดทั่วประเทศอีก 875 โรง ที่ถูกสั่งปิดหมดแล้วนำอุบกรณ์มากองสุมรวมไว้ที่ท้องสนามหลวงแล้วทำการเผาทำลายเมื่อเวลา 01.00 น. วันที่ 1 กรกฎาคม 2502 ตั้งแต่นั้นมาการสูบผื่นโดยชอบด้วยกฎหมายและเปิดเผย เป็นอันจบสิ้นลง

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กำจัดอันธพาลลงได้ โดยออกกฎหมายกำจัดอันธพาลให้อำนาจตำรวจในการควบคุมตัวได้นาน

เดิมมีพระราชบัญญัติหญิงสัญญาจรโรค ซึ่งทำให้อาชีพโสเภณีเป็นที่ยอมรับของสังคม เปิดบริการหญิงโสเภณีได้อย่างเปิดเผย โดยจะต้องมีโฉมเขียวแขวนไว้ที่สำนักงานบริการ เรียกว่า "พวกโฉมเขียว" จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติหญิงสัญญาจรโรคเพื่อไม่ให้โสเภณีเป็นที่ยอมรับของสังคม และได้มีพระราชบัญญัติปราบโสเภณีได้ผ่านสภาาร่างรัฐธรรมนูญด้วยมติเป็นเอกฉันท์ เมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติปราบโสเภณีทำให้รัฐบาลต้องตั้งงบประมาณไว้ก่อนหนึ่ง เพื่อสงเคราะห์หญิงโสเภณีซึ่งเรียกเป็นทางการว่า "การสงเคราะห์หญิงบางจำพวก" เพื่อจุดให้ผู้ที่หลงผิดและเป็นที่รังเกียจของสังคมเพื่อเข้ามาอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ โดยการฝึกอบรมด้านจิตใจและอาชีพ เพื่อให้มีอนาคตที่ดีกว่า

ด้านการศึกษ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้จัดทำ "แผนการศึกษาชาติ" เป็นงานชิ้นหนึ่ง เพื่อวางรากฐานการศึกษาในอนาคต ซึ่งแต่เดิมการศึกษาเพื่อสั่งสอน เพื่อให้คนมีความรู้ เมื่อออกจากโรงเรียนไปแล้วไม่ตรงกับความต้องการของสาขาวิชาชีพ เกิดการว่างงาน คนล้นงานเพราะปัญหานี้ จึงได้กำหนดแผนการศึกษาชาติขึ้นมา เพื่อยึดเป็นแนวนโยบายการศึกษา แต่ละระดับความต้องการของประเทศชาติ

ภายหลังปฏิวัติปี 2501 รัฐบาลเปลี่ยนระบบการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศทางเศรษฐกิจและสังคม มุ่งแก้ไขปัญหานั้นคือ เด็กไม่มีที่เรียน โดยมุ่งให้ผู้สำเร็จการศึกษาประกอบอาชีพส่วนตัวแทนที่จะมุ่งเข้ารับราชการ รัฐบาลได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติในปี 2503 โดยแบ่งการศึกษาเป็นประถมศึกษาตอนต้น คือ ประถม 1 ถึงประถม 4 เป็นการศึกษาภาคบังคับ ในปี 2503 มีจำนวนนักเรียน 3.6 ล้านคน ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย คือประถม 5 ถึงประถม 7 ขณะนั้นรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กำลังพยายามขยายการศึกษาภาคบังคับให้ไปถึงประถมศึกษาตอนปลายทั่วประเทศ ในปี 2505 มีนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย 180,388 คน ปัญหานั้นคือมีเด็กจำนวนมากที่จบประถมศึกษาตอนต้นแล้วไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้เพราะขาดอุปกรณ์การเรียน เด็กนักเรียนยากจนไม่มีกระดานชนวน ดินสอ ทางโรงเรียนซึ่งครูไม่มีกระดานดำและชอล์ค เมื่อออกจากโรงเรียน เด็กชนบทหาหนังสืออ่านไม่ได้ งานไม่ช้ำก็ลืมหนังสือหมด รัฐบาลพยายามจะขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 4 ปี เป็น 7 ปี แต่งบประมาณมีไม่เพียงพอ

การศึกษาระดับมัธยมศึกษา เดิมมี 3 สาย แต่หลังจากประกาศแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2503 ชั้นมัธยมแยกเป็น 2 สาย คือสายสามัญและสายอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มี ม.ศ.1 ถึง ม.ศ.3 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีสายสามัญและสายอาชีพ มัธยมศึกษาตอนปลาย สายสามัญมี ม.ศ.4 กับ ม.ศ.5 ส่วนสายอาชีพกำหนดให้ไม่เกิน 3 ชั้น นักเรียนส่วนใหญ่จะเรียนต่อมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญคือเรียนต่อ ม.ศ.4 ม.ศ.5 ส่วนที่เหลือประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ จะเลือกเรียนสายอาชีพซึ่งถูกมองว่าเป็นคนเลือก ไม่มีผู้สนใจเรียนสายอาชีพ

2.3 ความสัมพันธ์กับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ

ยุคนั้นเป็นยุคที่สงครามเย็นกำลังแผ่ขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ไปได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งจุดอ่อนของประเทศไทยอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้พัฒนาภาคอีสานเพื่อยกระดับความเป็นอยู่อันแร้นแค้น โดยเชื่อมโยงพระมหากษัตริย์และราชินี และโครงการของพระองค์เข้ากับโครงการรณรงค์พัฒนาภาคอีสาน ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นประธานคณะกรรมการพัฒนาภาคอีสานและเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาการ ได้ริเริ่มโครงการต่าง ๆ มากมาย เช่น ตั้งมหาวิทยาลัยในภูมิภาคที่จังหวัดขอนแก่น ริเริ่มโครงการทำอีสานให้เป็นสีเขียว ซึ่งในภาคอีสานนี้มีชาวนาครึ่งล้านคนซึ่งตัวแทนคอมมิวนิสต์จีน เวียดนามเหนือ และลาวในขณะนั้น สนใจฟังเสียงเตรียมการบ่อนทำลายอยู่ โดยใช้วิธีการรณรงค์เพื่อบ่อนทำลาย หรือ "การรุกแบบไหลซึม" โดยใช้พ่อค้าเร่เข้าไปแทรกซึมและเอาของไปแจก ทั้งยังใช้คนไทยที่ได้รับการอบรมเรื่องลัทธิคอมมิวนิสต์จากเวียดนามเหนือและพงสาลีในลาวมาแล้ว การแทรกซึมอีกอย่างที่ใช้คือการส่งกระจายเสียงโฆษณาชวนเชื่อเป็นปฏิบัติการกับกรุงเทพฯ โดยส่งกระจายเสียงมาจากสถานีวิทยุในลาวและจีนใต้ การคุกคามอีกแบบหนึ่งเกิดจากมีเจ้าขุน (รัฐไทยใหญ่) ในรัฐฉานพม่า เจ้าขุนมีภรรยาชาวจีนที่ได้รับการฝึกฝนอย่างดีจากจีนคอมมิวนิสต์มาแล้ว เจ้าขุนประกาศตั้งรัฐเอกราชของเขาเขา มีประชากร 250,000 คน ในแถบชายแดนไทยที่เป็นป่าดง การต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มุ่งพัฒนาภาคอีสาน ในฐานะเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาการได้ใช้เงิน 300 ล้านบาทเพื่อสร้างหมู่บ้านตัวอย่าง โรงเรียน ถนน โรงพยาบาล และปรับปรุงการชลประทานและการเกษตรขึ้นในภาคอีสานซึ่งถูกทอดทิ้งมานาน จัดหน่วยเคลื่อนที่ออกโฆษณาเผยแพร่ส่งเสริมชีวิต แนวทางที่เผยแพร่มี "ไทยรักไทย ไทยช่วยไทย และไทยก้าวหน้า" แจกจ่ายภาพพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถพร้อมทั้งภาพพระพุทธเจ้า ได้แจกจ่ายไปทั่วและติดตั้งเสาอากาศโทรทัศน์เพื่อความบันเทิงร่วมกันในหมู่บ้าน

วิธีการต่าง ๆ ที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เชื่อว่าจะทำให้ประเทศไทยและภาคอีสานยืนหยัดอยู่ได้ โดยการยับยั้งคอมมิวนิสต์ไม่ให้ส่งลัทธิมาถึงแม่น้ำโขง และถ้าเวียดนามได้ยังมั่นคงอยู่ได้

สถานการณ์ในขณะนั้นประเทศไทยถูกห้อมล้อมหลายด้าน ด้านประเทศพม่ามีโจรสลัดก่อวินาศกรรมบริเวณพรมแดนพม่า แต่รัฐบาลไทยกับพม่าได้แก้ไขโดยสันติ จังหวัดที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามหนาแน่นในภาคใต้ที่ติดกับมาลายาที่อาจทำให้เกิดความตึงเครียด แต่แทนที่จะใช้นโยบายประจัญหน้ากันแต่กลับกระชับมิตรภาพที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นเป็นนโยบายที่ใช้ได้ผลดียิ่ง

ลาว หากไปตกอยู่กับคอมมิวนิสต์ก็จะทำให้พรมแดนอันมีแต่ป่าดงและแม่น้ำระยะทางหลายร้อยไมล์ของไทยง่ายแก่การเข้ามาสำหรับบรรดาผู้ที่จะแทรกซึมและก่อวินาศกรรม

กัมพูชา ประเทศเพื่อนบ้านด้านตะวันออกของไทย เป็นประเทศเพื่อนบ้านประเทศเดียวที่ตัดความสัมพันธ์ทางการทูต เพราะกรณีเขาพระวิหารที่มีการฟ้องร้องกันที่ศาลโลกและประเทศไทยแพ้คดี โดยถือแผนที่ของฝรั่งเศสที่เคยยึดครองกัมพูชาเอาไว้เป็นหลัก

สหรัฐอเมริกา หนังสือพิมพ์สยามนิกรฉบับวันที่ 23 ตุลาคม 2501 ได้เสนอข่าวว่าสหรัฐอเมริกามีความเห็นต่อประเทศไทยในช่วงเวลาจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ปฏิวัติเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 ดังนี้ สำนักสื่อข่าวรอยเตอร์จากวอชิงตันรายงานข่าวว่า นายลินคอล์น ไวท์ โฆษกของกระทรวงการต่างประเทศ ได้บอกแก่ผู้สื่อข่าวในการประชุมหนังสือพิมพ์ว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องภายในประเทศไทย และตามแถลงการณ์ที่คณะปฏิวัติได้แถลงออกมานั้นแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยยังคงยึดมั่นในข้อผูกพันระหว่างประเทศทุกอย่าง ยังคงเป็นภาคีสันติสัญญาซีอแอต์ต่อไป (เป็นองค์การป้องกันการรุกรานจากฝ่ายคอมมิวนิสต์) ทั้งไม่มีความจำเป็นอันใดที่สหรัฐต้องรับรองการทูตแก่รัฐบาลใหม่แต่อย่างใด เพราะนายอเล็กซิส จอร์นสัน เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยขณะนั้น ได้เข้าถวายสาส์นตราตั้งต่อพระมหากษัตริย์ของไทย และคณะปฏิวัติก็ได้ให้คำมั่นว่าจะถวายความเคารพต่อพระมหากษัตริย์ของไทย และคณะปฏิวัติในประเทศไทยได้แถลงว่า การแทรกซึมของคอมมิวนิสต์เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้คณะปฏิวัติเข้าดำเนินการเพื่อยึด

อำนาจจากรัฐบาล²²

สิงคโปร์ หนังสือพิมพ์สเตรตไทม์ ฉบับประจำวันที่ 21 ตุลาคม 2501 ได้รายงานข่าวการปิดวิดีนเมืองไทยว่า กองทัพบกยึดอำนาจในประเทศสยาม นายกรัฐมนตรีและคณะลาออกจากตำแหน่งทั้งหมด

สำนักข่าวรอยเตอร์ ยู.พี.ไอ.รายงานว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้ทำการยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลสยามในวันนี้และนายกรัฐมนตรีอินทรม กิติยกร ได้ลาออกจากตำแหน่งพร้อมด้วยคณะรัฐมนตรีทั้งหมด การยึดอำนาจในครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากกำลังทหารทุกเหล่า ตำรวจ ตลอดจนพลเรือน ฌอญัยการศึกษาได้ถูกนำมาประกาศใช้ทั่วประเทศ เมื่อเวลา 23.00 น. ในวันที่ 20 ตุลาคม 2501 นี้ คณะปฏิวัติได้แต่งตั้งให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้มื่ออำนาจในการรักษาความสงบ ความมั่นคง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้บินกลับจากลอนดอนมายังกรุงเทพฯ เมื่อวันศุกร์นี้เอง จากแถลงการณ์ที่ออกเมื่อคืนนี้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กล่าวว่าการยึดอำนาจรัฐบาลในครั้งนี้เป็นการจำเป็นเพราะประเทศชาติกำลังเผชิญกับการคุกคามของคอมมิวนิสต์ทั้งนอกประเทศและในประเทศอย่างรุนแรง และเพื่อรักษาไว้ซึ่งรัฐธรรมนูญและพระมหากษัตริย์²³

มลายู หนังสือพิมพ์สารเสรี ฉบับวันที่ 24 ตุลาคม 2501 รายงานว่านายกรัฐมนตรีมลายู ตวนกูอับดุล ราห์มาน ได้วิจารณ์ในหนังสือพิมพ์สเตรตไทม์ว่า รู้สึกว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กำลังดำเนินการปราบปรามคอมมิวนิสต์มากยิ่งขึ้นและขออวยพรให้ประสบผลสำเร็จมากที่สุด²⁴

22 หนังสือพิมพ์สยามนิกร. (23 ตุลาคม 2501)

23 หนังสือพิมพ์สเตรตไทม์. (21 ตุลาคม 2501)

24 หนังสือพิมพ์สารเสรี. (24 ตุลาคม 2501)

อนึ่ง ข่าวการปฏิวัติซึ่งจอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นหัวหน้านั้น หนังสือพิมพ์ สเตรตโทมีย์ถือว่าเป็นข่าวสำคัญยิ่ง

รัสเซีย หนังสือพิมพ์สารเสรี (ซึ่งถูกมองว่าเป็นกระบอกเสียงของจอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์) ฉบับวันที่ 26 ตุลาคม 2501 รายงานข่าวว่าหนังสือพิมพ์บร่าฟดา ออกนอมนอส์เควี ประเทศรัสเซีย ประจำวันที่ 23 ตุลาคม 2501 ลงข่าวการกล่าวหาว่าการปฏิวัติในประเทศไทย ครั้งนี้ได้กระทำเพื่อปิดปากพลเมืองไทย รัฐบาลสหรัฐรู้เห็นเป็นใจ สนับสนุนการปฏิวัติครั้งนี้ เพื่อประโยชน์ของสหรัฐเอง ทางสำนักงานแถลงข่าวกองบัญชาการคณะปฏิวัติ จึงได้ชี้แจงให้ทราบทั่วกันว่า ข้อกล่าวหาที่ไม่มีมูลความจริงแต่อย่างใดเลย เหตุผลในการทำการปฏิวัตินั้นทำไปเพื่อ ปิดปากผู้ที่นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ มิให้กระทำการอันเป็นผลเสียหายร้ายแรงต่อประเทศไทยยิ่งขึ้น เท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับชาติอื่นหรือมีชนชาติอื่นเกี่ยวข้องสนับสนุนแต่ประการใด²⁵

สาธารณรัฐจีน จอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ มีนโยบายเปิดสัมพันธไมตรีกับจีนแดง เพราะเห็นว่าเหตุแห่งสงครามเกิดปัญหามาจากเศรษฐกิจ ถ้าเปิดสัมพันธทางการทูตได้ทั่วโลก และทั่วโลกเป็นมิตรกันก็ลดอันตรายจากสงครามได้ แต่ปัญหาที่จอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ ยังไม่เปิดพรมแดนไทย-จีนในเวลานั้นเพราะคนจีนค้าขาย คนไทยอุดหนุน คนจีนเป็นเจ้าของธนาคาร การค้า การเศรษฐกิจจรร้อยแปด แม้คนจีนต่างด้าวซื้อที่ดินไม่ได้ แต่ถูกเมียคนจีนซื้อที่ดินได้ อาจทุ่มเงินซื้อแผ่นดินทั่วทุกจังหวัดทั่วประเทศไทยได้ หรือต่อไปคนจีนอาจจะทุ่มสมัครผู้แทนราษฎรทั่วประเทศ เพื่อยึดครองสภาแล้วเข้าบริหารประเทศตามแนวคิดลัทธิคอมมิวนิสต์ ตามแนวโน้มของโลกในขณะนั้น จอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ เห็นว่าควรเปิดสัมพันธไมตรีกับจีนแดง แต่ต้องผ่าตัดปรับปรุงระบบเศรษฐกิจไทยให้พร้อมเสียก่อน

25 หนังสือพิมพ์สารเสรี. (26 ตุลาคม 2501)

อังกฤษ เอกอัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทยได้เข้าพบจอมพลสฤษดิ์ ธีระรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติ ณ หอประชุมกองทัพบก หัวหน้าคณะปฏิวัติได้แสดงความขอบคุณผ่านเอกอัครราชทูตในมติที่นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษได้ส่งจดหมายมาแสดงความยินดี และกล่าวว่าประเทศไทย ประชาชนชาวไทยรู้สึกยินดีมากที่วงการรัฐบาลและประชาชนในอังกฤษมีความเข้าใจอันดีต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย หัวหน้าคณะปฏิวัติได้ยืนยันด้วยวาจาต่อเอกอัครราชทูตว่า ประเทศไทยยึดมั่นในสัมพันธไมตรีอันดีที่มีต่อประเทศอังกฤษรวมทั้งประเทศอื่น ๆ ในเครือจักรภพเสมอ เฉพาะอย่างยิ่งจะรักษาไว้ซึ่งอุดมการณ์ร่วมกันตามสนธิสัญญาในการป้องกันร่วมกันแห่งภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ตลอดไป และเนื่องจากประเทศไทยกำลังมีภาระอันหนักในการสร้างสรรค์ความเจริญ จึงหวังว่ารัฐบาลอังกฤษคงจะพิจารณาในเรื่องการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

นิตยสารไทม์ได้กล่าวถึงจอมพลสฤษดิ์ ธีระรัชต์ ในยุคนั้นว่า "ประเทศไทยกำลังจัดตัวขึ้นป้องกันคอมมิวนิสต์" และกล่าวต่อไปว่า จอมพลสฤษดิ์ ธีระรัชต์ ต้องการให้มีชื่อเสียงบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์มากกว่ามีเงินฝากในธนาคารสวิสส์ นิตยสารไทม์ กล่าวว่า ขณะกำลังมีการซ้อมรบครั้งใหญ่มีทหารของซีอาร์ไอได้ประมาณ 24,000 คน เข้ามาร่วมซ้อมรบด้วย ได้กล่าวถึงภาคอีสานว่า ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคนญวนอยู่ประมาณ 45,000 คน คนเหล่านี้ได้ถูกสายลับคอมมิวนิสต์แทรกซึมอย่างหนัก คอมมิวนิสต์ได้ส่งคนเหล่านี้ข้ามโขงพร้อมแจกจ่ายเสื้อผ้าและยารักษาโรค เมื่อเจ้าหน้าที่จับได้ว่ามีอาวุธคอมมิวนิสต์ซุกซ่อนอยู่ ทางกรมพลสฤษดิ์ ธีระรัชต์ ได้ส่งหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ไปยังภาคนั้นเพื่อขุดบ่อน้ำ สร้างถนน แจกยา ซึ่งครั้งหนึ่งภูมิภาคแถบนี้เรียกว่า "เซปี่เรีย" ได้สร้างโรงเรียน สร้างสถานีการไฟฟ้า จัดเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ออกโฆษณา "โดยมีคำขวัญว่า น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี ประชาชนมีงานทำ" จอมพลสฤษดิ์ ธีระรัชต์ ไม่ค้าขายกับคอมมิวนิสต์ แต่หันมารับการช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา เป็นเงิน 750 ล้านดอลลาร์ จอมพลสฤษดิ์ ธีระรัชต์ ได้สร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ทำให้ดุลย์การค้ามั่นคงตลอด ทำให้ทุนสำรองเป็นที่เชื่อถือได้มากกว่า 500 ล้านดอลลาร์ ทำให้การลงทุนจากต่างประเทศและการอุตสาหกรรมขยายตัวยิ่งขึ้น

องค์การ สปอ. เป็นองค์การสนธิสัญญาป้องกันทางทหารสำหรับภูมิภาคแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อป้องกันการรุกรานจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ องค์การนี้มีประเทศต่าง ๆ เข้าเป็นภาคี รวม 8 ประเทศ คือ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ และไทย โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อป้องกันการรุกรานของคอมมิวนิสต์ในบริเวณประเทศไทย ปากีสถาน และฟิลิปปินส์ และยังรวมรัฐที่ร่วมในพิธีสารอีก 3 ประเทศ คือ เวียดนามใต้ กัมพูชา และลาว

องค์การ สปอ. นั้นนอกจากจะจัดตั้งขึ้นเพื่อร่วมกันป้องกันการรุกรานทางทหารแล้ว ยังมีความมุ่งหมายอื่น ๆ อีกหลายประการ เช่น การร่วมมือกันให้ความรู้เพื่อเพิ่มความสามารถในการพัฒนาประเทศ ในประเทศไทยได้จัดตั้งโรงเรียนช่างฝีมือทหาร วิทยาลัยวิศวกรรม สปอ. ซึ่งมีนักศึกษาชั้นปริญญาโทจากชาติภาคีต่าง ๆ เข้ามาร่วมด้วย จัดให้มีองค์การวิจัยทางการแพทย์เพื่อประโยชน์ในด้านเวชกรรมป้องกันและการรักษาพยาบาล เช่น สถาบันวิจัยอหิวาตกโรคที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ซึ่ง สปอ. ให้การสนับสนุนเพราะเป็นโรคระบาดที่ทำลายชีวิตคนไทยไปมากในช่วงเวลานั้น

องค์การ สปอ. พร้อมทั้งจะสั่งการให้กำลังตามแผนที่ได้ฝึกร่วมกันไว้ เช่น ครั้งหนึ่งเมื่อขบวนการประเทศลาวซึ่งเป็นฝ่ายที่นิยมและได้รับการสนับสนุนจากคอมมิวนิสต์ ได้ชัยชนะต่อลาวฝ่ายเสรีประชาธิปไตย จนเข้ายึดเวียงจันทน์และดินแดนตามริมแม่น้ำโขงที่ติดต่อกับประเทศไทยได้เป็นจำนวนมากนั้น เพื่อเป็นการป้องกันกำลังทหารฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาประเทศไทย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรี ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารบกในขณะนั้นได้ขอกำลังจากประเทศภาคี สปอ. ตามข้อตกลง กำลังทหารของชาติภาคีได้ส่งเข้ามาในประเทศไทยทันที องค์การ สปอ. จึงไม่จำเป็นต้องระดมตามคำโฆษณาชวนเชื่อของคอมมิวนิสต์ และครั้งหนึ่งเมื่อประเทศไทยได้รับเชิญให้เป็นชาติอำนวยการยุทธ ปรากฏว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับเกียรติให้เป็นผู้บัญชาการกองกำลัง สปอ. สนาม มีหน้าที่ปฏิบัติการและอำนวยการยุทธตามแผนของ สปอ. ซึ่งต้องรับหน้าที่บังคับบัญชาทหารชาติภาคีรวมถึง 8 ประเทศ นับเป็นเกียรติอย่างยิ่งต่อประเทศไทย

การปราบปรามคอมมิวนิสต์

สาเหตุใหญ่ของการปฏิวัติเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 ก็คือการเข้าแทรกซึมบ่อนทำลายของลัทธิคอมมิวนิสต์ ภัยชักจูงยุทธแบบใต้ดินต้องการล้มล้างความเป็นไทยให้สูญสิ้นไป คอมมิวนิสต์พยายามจะรวบกว่นและขัดขวางการบริหารงานของรัฐบาลในขณะนั้น เพื่อจะล้มล้างความเชื่อถือของประชาชนในรัฐบาลด้วยการแทรกซึมและบ่อนทำลาย มีการโจมตีรัฐบาลด้วยการโฆษณาที่พยายามหลบเลี่ยงไปตามช่องโหว่ของกฎหมาย และพระราชบัญญัติการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พวกที่กระทำการเข้าข่ายความผิดเจ้าหน้าที่ก็จับตัวมาฟ้องลงโทษ พวกที่ไม่เข้าข่ายความผิดก็ปล่อยนวลไป บางครั้งจับกุมตัวได้แต่ไม่อาจดำเนินคดีได้ตามกฎหมายก็ต้องปล่อยตัวไป เมื่อกฎหมายไม่มีประสิทธิภาพในช่วงเวลานั้น พวกคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น มีสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ออกเผยแพร่วางขายอยู่ทั่วไปตามท้องตลาด มีทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ซึ่งเป็นเอกสารที่พยายามชักชวนประชาชนให้เกลียดชังรัฐบาล ยุยงให้เกิดปฏิกิริยาคัดค้านการดำเนินงานของรัฐบาลและพยายามที่จะให้รัฐบาลแตกแยกกันเอง ทั้งทหาร พลเรือน และประชาชนทั่วไปในขณะนั้น จึงเกิดความคิดที่จะหาทางแก้ไข จึงเกิดการปฏิวัติเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 โดยการนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพื่อประสงค์จะจัดระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมให้มีเสถียรภาพมั่นคง และทำการจับกุมพวกคอมมิวนิสต์ซึ่งมุ่งประสงค์ที่จะปกครองประเทศตามแบบของรัฐเซียและจีนแดง ซึ่งขณะปฏิวัติเห็นว่าเป็นภัยร้ายแรงต่อประเทศชาติ เป็นอุปสรรคขัดขวางการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล ในการบริหารการพัฒนาประเทศอย่างร้ายแรง คณะปฏิวัติได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่ง โดยมีพลตำรวจโท ประเสริฐ รุจิระวงศ์ เป็นประธาน วางแผนจับกุมบุคคลที่คณะปฏิวัติเห็นว่ามี การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

การจับกุมคอมมิวนิสต์ได้ดำเนินไปอย่างกว้างขวางทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ได้กวาดล้างจับกุมคอมมิวนิสต์สายฉนวนหลายจังหวัดได้เป็นจำนวนมาก ทั้งยังจับกุมบุคคลสำคัญในจังหวัดศรีสะเกษ โดยจับนายเทศมนตรีศรีสะเกษกับบุคคลอื่น ๆ ที่สงสัยว่ามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์อีกจำนวนมาก นอกจากนั้นยังสั่งปิดสำนักพิมพ์และโรงพิมพ์หลายแห่ง และสั่งปิดโรงเรียนที่เข้าใจว่ามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ สั่งปิดโรงภาพยนตร์และยึดฟิล์มภาพยนตร์ที่ทำมาจากจีนแดงทั้งหมด ในการจับกุมทางกรมตำรวจพยายามจับกุมแต่ผู้ที่ได้หลักฐานพร้อมมูลแล้วเท่านั้น ป้องกันการกลั่นแกล้งผู้บริสุทธิ์